

2 **Myrdal, Alva**, f 31 jan 1902 i Uppsala, d 1 febr 1986 i Danderyd, Sth. Föräldrar: byggmästaren Gustaf Albert Jansson Reimer o Lovisa Wilhelmina (Lowa) Larsson. Avgångsex från handelsskolan i Eskilstuna 31 mars 17, anst vid Eskilstuna stads revisionskontor 6 nov 17–juni 19, studentex som privatist i Sthlm 15 juni 22, inskr vid StH 12 sept 22, FK där 8 nov 24, studiecirkelledare vid ABF i Sthlm 24–32, studier i psykologi i England o Tyskland 27, studier i USA 29–30, i Genève 30–31, inskr vid UU 6 maj 32–vt 37, assistent vid rättspsykiatriska kliniken på Långholmen i Sthlm 32–34, v ordf i Yrkeskvinnors klubb, Sthlm, 32–35, sekr i komm ang gift kvinnas förvärvsarbete juli 35–nov 38, ordf i Yrkeskvinnors riksförb 36–38 o 40–42, rektor för socialpedagogiska seminariet 36–48, v ordf i International Federation of Business and Professional Women 38–47, studier i statistik vid Teachers College, Columbia University, USA, 39–40, sakk i statens arbetsmarknadskommision nov 40–48, led av arbetarrörelsens efterkrigskomm 43–44, av styr för Gallup-inst 43–44, av komm ang partiellt arbetsföra okt 43–sept 47, av SAP:s programkomm 44–48, av komm ang internationell hjälpverksamhet mars 44–sept 48, sv delegat vid ILO-konferensen i Paris 45, led av styr för Socialist 45–47, av skolkommisionen jan 46–juni 52, ordf i komm för social information juni 46–dec 49, i internationella kommissionen för förskoleutbildn 46–48 (hedersordf från 48), led av komm för halvöppen barnavård febr 46–nov 50, sv delegat vid UNESCO-konferensen i Paris nov–dec 46, vid ILO-konferensen i Genève juni 47, led av rådet för Sv inst juni 48 (v ordf 16 juni 61–10 april 64), chef för FN:s avd för sociala frågor 21 jan 49–50, för UNESCO:s socialvetensk avd i Paris 51–55, envoyé i New Delhi, Colombo o Rangoon 1 nov 55 (tilltr i New Delhi 3 dec 55, Rangoon 22 febr 56, Colombo 21 maj 56), ambassadör i New Delhi 27 okt 56–1 april 61, ordf i UNESCO:s programkommision 56, sv delegat vid UNESCO:s konferens i New Delhi 56, ambassadör till UD:s o utrikesministerns förfogande 1 april 61–31 dec 66, sv delegat vid FN:s ekon kommission för Europa 23 mars 61–13 april 62, led av styr för Dag Hammarskjölds minnesfond april 62–66, av styr för SIDA 62–65, av FK 62–

70 (led av särsk utsk 62 o 64), chef för sv nedrustn:delegationen i Genève 62–73, led av sv FN-delegationen till generalförs i New York 62–73 (ställföreträdande delegationschef 67–73), led av nämnden för internationell bistånd 62–65, av SAP:s speciella arbetsgrupp för internationell frågor 62, ordf i FN:s säkerhetsråds expertgrupp för Sydafrika-frågor 64, led av komm för inrätt av Sthlms internationella fredsforskn:inst (SIPRI) dec 64, av sv försvarsutredn febr 65–jan 67, ordf i styr för SIPRI 29 juni 65, led av styr för Sv nationalfören mot hjärt- o kärlsjukdomar okt 65, statsråd o minister för nedrustn: frågor 30 dec 66 (tilltr 1 jan 67) –27 sept 73, ordf i SAP:s o LO:s jämlikhetskommission 68–73, i komm ang kyrka–stat juni 68–maj 72, statsråd o minister för kyrkfrågor 14 okt 69–27 sept 73, led av nationalkomm för FN:s 25-årsjubileum 7 nov 69–30 dec 70, ordf i arbetsgruppen för framtidsforskn april 71–jan 73, i FN:s kommission för nedrustn o utveckl 72–73, i delegationen för internationell rätt mot brutalitet i krig juni 72–okt 73, Visiting fellow vid Center for the Study of Democratic Institutions, Santa Barbara, USA, 73–74, gästföreläsare vid Institute of Technology, MIT, Mass, USA, 74–75, vid Wellesley College, USA, 76, Honorary Research fellow vid Wisconsin University, USA, 77. – Fil hedersdr vid GU 18 okt 75, med hedersdr vid univ i Linköping 27 maj 82 o hedersdr vid 10 utländska univ. Tyska bokhandlarnas fredspris 70, Einsteins fredspris 80, Nobels fredspris 82.

G 8 okt 1924 i Sthlm, Matt (enl vb för Kloster, Söd), m prof Karl Gunnar M (M 1).

M:s barndom präglades av uppbrott som ledde till kontakt med nya miljöer och livsstilar. I hemmet fördes politiskt radikala diskussioner. Fadern var byggmästare och verksam i Sthlm och dess förorter. Han började dock vid sidan av denna verksamhet driva ett jordbruk i eskilstunatrakten. Han var kooperator, socialdemokrat, nykterist och ateist. I hemmet lästes dåtidens socialrealistiska författare som Zola och Strindberg men även P J Rösiö's skrifter, framförallt hans verk *Revolt*, diskuterades.

M har själv i olika sammanhang understrukit betydelse av hemmiljön för hennes radikalism men har även pekat på de skillnader i åsikter och attityder som fanns mellan

ALVA MYRDAL
Foto AA

hennes mor och far. Modern var liberal men hade enligt M en konservativ kvinnosyn och motsatte sig att den brådmogna dottern skulle studera vidare. M fick efter grundläggande utbildning anställning på ett revisionskontor men fortsatte trots moderns ogillande spontant att studera vidare. Hon avlade studentexamen som privatist. Redan i en uppsats under skoltiden behandlade M temat flickors särbehandling i utbildningsväsendet och framhöll skillnaderna mellan pojkars och flickors möjligheter att skaffa sig önskvärd utbildning, ett tema hon ofta skulle återkomma till.

Som 17-åring började M umgås med sin blivande make. Korrespondensen dem emellan bär rika vittnesbörd om deras intellektuella ambitioner. Ständigt anknyter de i sina brev till aktuell samhällsdebatt och samhällsforskning. Kontakten med Gunnar förde M till Sthlms högskola där han studerade juridik. Hon studerade själv religionshistoria, litteraturhistoria och nordiska språk. Hon har skildrat kontakten med högskolan i mycket positiva ordalag. Lärare som Gillis Wetter, Martin Lamm och Adolf Noreen gjorde in-

tryck och bidrog säkerligen till att ytterligare befästa hennes vetenskapliga intressen.

Strax innan M avlade sin akademiska grundexamen gifte de sig. Genom bl a makens forskning i nationalekonomi vidgades paret kontaktnät till den unga radikala krets av samhällsvetare och arkitekter med anknytning till högskolan som under 1920-talets mitt började utkristallisera sig som en samhällskritisk grupp. Där fanns förutom makarna Myrdal Célie Brunius, Dag Hammarskjöld, Alf Johansson, Sven Markelius, Uno Åhrén, Britta Åkerman m fl. Flera var framstående representanter för den framflyttande funktionalismen och fick sina genombrott i anslutning till Stockholmsutställningen 1930. Tillsammans med Markelius satte M igång ett projekt för kollektivhusboende som 1935 resulterade i att ett första kollektivhus invigdes i Sthlm.

M fortsatte sina studier med de nya akademiska ämnena psykologi och pedagogik. Hon hade för avsikt att avlägga licentiatexamen med en avhandling betitlad Kritik av Freuds drömlära. Olika saker kom dock emellan, bl a utlandsresor till USA, Schweiz och England. Under dem fortsatte hon sina studier, nu mer specifikt inriktade på socialpsykologi, socialpedagogik och sociologi. Hon studerade bl a för professor J Piaget i Genève. Under sin vistelse där skrev hon tillsammans med sin make två långa artiklar avsedda för Tiden men dessa ansågs vara för långa varför makarna gav ut dem något kompletterade i bokform. Boken gavs titeln Kris i befolkningsfrågan. Den ger en bred sociologisk analys av såväl bakgrunden till det dåvarande demografiska läget som en konsekvensbeskrivning. Uppenbarligen har M svarat för de familjepolitiska analyserna.

Resonemangen utgår från nationalekonomins teori om de komparativa fördelarna. Genom en långt driven arbetsfördelning där alla människor i största möjliga utsträckning tillåts utnyttja sina specifika resurser blir den ekonomiska tillväxten maximal och möjligheter skapas för att förbättra de allmänna ekonomiska och sociala villkoren. En förutsättning är dock att den ekonomiska tillväxten följs av en aktiv fördelningspolitik. Utvecklingen mot ett industrisamhälle framställs i boken positivt och som ett steg mot en alltmer specialiserad effektiv produktion. Det gäller

för samhällets alla delar att dra de rätta konsekvenserna av denna utveckling och att anpassa samhällets bärande strukturer efter den industriella produktionsformens krav. Med imponerande tydlighet redogörs för de följder industrialismen kan leda till för familjebildning, könsroller, yrkeskarriärer, barnuppfostran m m. Framtidsperspektivet som målas upp är en "fortsatt kollektivisering av barn-tillsyn och barnuppfostran". Den existerande familjeformen i vilken modern förväntas vara hemma och passa barn medan fadern svarar för lönearbetet och familjens inkomster uppfattas endast som en "dålig kompromiss mellan en stabil förkapitalistisk tradition och den nya tidens förändrade betingelser" (s 317). I det tidigare agrara patriarkaliska samhället hade familjen utgjort en funktionell produktionsenhet i vilken tillsynen och uppfostran av barnen delades mellan storfamiljens medlemmar på ett ändamålsenligt sätt. I den moderna familjen har denna uppgift ensidigt överförs på kvinnan, modern. Men den fortsatta rationaliseringen av hemarbetet medför, tillsammans med frivillig barnbegränsning, att hemarbetet inte längre ger full sysselsättning för kvinnan. Hennes vardag fylls istället av improduktiva sysslor såsom överdriven städning och "shopping". Det leder också till att kvinnorna känner leda och får besvär med sina "nerver". I framtidens familj måste såväl kvinna som man ha förvärvsarbete utanför hemmet.

Samhällets svar på den demografiska utvecklingen, framförallt kännetecknad av minskande nativitet, bör bli en omfattande socialpolitisk satsning där kostnaderna för barnen delas av alla och där social- och barnvården förbättras genom en rad reformer. Boken är en plädering för en profylaktisk socialpolitik istället för den rådande symptomorienterade. Samhället bör bygga upp ett system av generellt verkande socialpolitiska medel som skall förebygga social utslagning och misär. Barnbidrag, fria skolmåltider, föräldrapenning, barnstugor osv är viktiga beståndsdelar i detta system. Men även aktiva insatser för barnbegränsning ingår. Befolkningsfrågan skall inte lösas genom att antalet barn i den enskilda familjen åter ökas. Den demografiska krisen kan lösas genom att alla familjer skaffar sig tre barn. Det var idealet. Men boken innehåller även traditionella ny-

malthusianska krav på reglering av fortplantningen. Sterilisering av personer som av psykiska eller fysiska skäl är olämpliga som föräldrar förespråkas eftersom just denna kategori har benägenhet att skaffa stora barnkullar i vilka barnen far illa. I första rummet bör en sterilisering sikta till en radikal "utsovring" av "höggradigt livsodugliga individer" (s 217). Den rasbiologiska forskningen var, hävdas det, dock inte så långt utvecklad att ärftlighetssammanhangen bakom olika defekter alltid var klarlagda. Socialpedagogiska och ekonomiska kriterier bär även tillämpas. Samhället har ett rent ekonomiskt intresse av att inskränka "de lindrigt sinnslösa" möjligheter till fortplantning: "Åter och åter träffa vi t ex på stora kullar av barn till ogifta imbecilla mörar, då hela skaran måste underhållas av det allmänna och där deras ofta förekommande asocialitet och brottslighet i framtiden kommer att vålla ytterligare bekymmer" (s 223). Att ett "antal dylika individer" hindras att komma till världen medförde "en betydande social lättnad". Det framhålls emellertid att det från rent "rasbiologisk" synpunkt saknas empiriska belägg för slutsatsen att det skulle finnas ett samband mellan individers rastillhörighet och arvs materialets kvalitet.

Boken är grundad på en intellektuell och rationell livssyn där slutsatserna oftast vilar på systematiskt insamlad information. Den behandlar på ett förutsättningslöst sätt en mängd frågor som då ofta var tabublagda i den offentliga debatten, såsom barnbegränsning och sexualupplysning. Idémässigt är den ett pionjärarbete och en utveckling av nymalthusianismen därigenom att en aktiv befolkningspolitik för första gången anpassas efter förutsättningen att industrisamhället med dess urbana livsstil skall bejakas och politiken utformas efter detta. De aktiva befolkningsförespråkarna hade dittills nästan undantagslöst sett lösningen på befolkningsutvecklingen i en återgång till jordbruks-samhället. Befolkningskrisen hade huvudsakligen uppmärksamrats av konservativa politiker som sett själva industrialiseringen som ett allvarligt hot ledande till "folkstammens" uttunning. Har ges ett alternativ: en befolkningspolitik med en radikal och progressiv framtöning. Makarna M fördes med ett slag fram i samhällsdebattens centrum.

En hektisk tid inleddes för M. Brevmaterialet vittnar om att hon, strax efter bokens publicering från sin barnsäng då hennes andra barn föddes, inledde en polemik med makarna Ebba o Eli Heckscher rörande makens och hennes teser. Hon blev i ett slag symbolen för en radikal och intellektuell kvinnoyn. Hon engagerades flitigt som föredragshållare, skrev mängder av artiklar och erbjöds uppdrag av olika slag. Bl a lämnade hon uppmärksammade bidrag till statliga kommittéer. Nämnas bör särskilt hennes insats i befolkningsutredningen inom vilken hon gjorde undersökningar rörande "sexualfrågan".

M koncentrerade under detta skede sina insatser till familjepolitiken. 1936 grundades Socialpedagogiska seminariet i Sthlm efter ett initiativ av HSB:s skapare, Sven Wallander, och M. Seminariet skulle svara för utbildning av förskollärare. Det pedagogiska programmet för förskolor/storbarnkammare hade M utvecklat året förut i boken Stadsbarn. Daghemmen var en gemensam lösning på två grundläggande problem: kvinnornas frigörelse och barnens socialisering. M ställde sig mycket kritisk till den existerande Fröbel-pedagogiken och ville förena tillsynen av barnen med ett medvetet pedagogiskt program där barns möjligheter till inläring aktivt utnyttjades. Det gällde inte endast att sysselsätta barnen under ett par timmar om dagen utan att aktivt förbereda dem för vidare teoretiska och praktiska studier. Idéerna, som till stor del kom från USA, ville hon förankra hos blivande förskollärare. Hon knöt emellertid ofta krav på strukturerade samhällsreformer till de rent pedagogiska förslagen: "Det är . . . mer än goda råd som behövs för att kunna uppfostra barn i våra vanliga 1-rumslägenheter. Den moderna pedagogiken förbjuder t ex aga, och den påbjuder som ett lämpligt straff, att man helt lugnt går ut ur rummet och lämnar det olydiga barnet ensam, för att dess sinnesrörelse skall dämpas ner och för att det skall erfara det 'sociala ogillandet'" (Stadsbarn, s 175). M bejakade även de försök som gjordes att introducera nya pedagogiska grepp i skolundervisningen. Hennes son sattes i den för sina progressiva pedagogiska idéer kända Olofskolan. En bärande tanke där var att knyta samman den teoretiska och den estetiskt-praktiska utbildningen för att utveckla barnens olika sinnen.

Hennes partipolitiska plattform blev det socialdemokratiska partiet till vilket hon anslöt sig i början av 1930-talet. I slutet av detta decennium begav sig makarna M åter till USA. M var där sysselsatt dels med att skriva en omfattande redogörelse för den framväxande sv valfärdspolitiken, Nation and Family, avsedd för den anglosachsiska publiken, dels inom den internationella organisation för yrkeskvinnor som under 1930-talet vuxit fram. Hon var mellan 1935 och 1938 ordförande i den sv avdelningen av Yrkeskvinnors klubb och blev 1938 v ordförande i den internationella organisationen. Märkbart är även att hennes intresse under denna period försköts från att ha gällt förskoleutbildning och barn tillsyn till att omfatta hela utbildningssystemet med koncentration på grundutbildningen i det allmänna skolväsendet.

Kritiken mot skolsystemet tog sin utgångspunkt i en jämförelse med förhållandena i England och framför allt USA. M hävdade att demokratiseringen av skolväsendet gått väsendigt längre i dessa länder än i Sverige. Hon behandlade temat i en rad artiklar i Aftontidningen under de senare krigsåren.

Det socialdemokratiska kvinnoförbundet utsåg M till sin representant i den grupp som 1943 tillsattes för att utarbeta arbetarrörelsens efterkrigsprogram. M presenterade i detta sammanhang en plan för en reformering av det sv skolsystemet efter snarast amerikanskt mönster: en allmän obligatorisk 8- till 9-årig grundskola påbyggd med alternativt 2-åriga yrkesskolor eller 5-årigt gymnasium. Flera av de förslag som fördes fram av efterkrigsprogramkommittén bar M:s signum. Det gäller kraven på utbyggd barnomsorg, förkortad arbetstid, rationalisering av hemarbetet, fria skolmåltider m m. M hade lyckats skapa sig en sådan position att hennes socialpolitiska syn kunde ligga till grund för ett konkret politiskt reformarbete.

M:s agerande i skolfrågan var implicit inriktat på det arbete som samtidigt utfördes inom 1940 års skolutredning, där de sakkunniga inte kunde enas om en gemensam botenskola. Vid SAP:s kongress 1944 framstod hon som en av partiets ledande skolpolitiska experter. Hon förespråkade en radikalisering av skolpolitiken och underströk starkt det demokratiska motivet för en reform. En särskild skolkommitté tillsattes av partiets verkstäl-

lande utskott i dec 1944. M blev kommitténs sekreterare och programskrivare. När samlingsregeringen upplöstes tillsattes snart en ny skolkommision. De principer som tidigare skisserats av M kunde hon nu till stor del knäsaätta genom att hon var ledamot av kommittén. Kommitténs slutbetänkande, presenterat 1948, innehöll förslag om en 9-årig obligatorisk enhetsskola med olika påbyggnadsmöjligheter.

M:s internationella kontaktnät var framförallt inriktat mot England och USA. Uppmärksamt följde hon debatten inom dessa länder och hämtade upp exempel på utvecklingstendenser relevanta för Sverige. Ett sådant var tron på en efterkrigsdepression, som hon delade med sin make. I denna fråga började tidigt en intensiv debatt i de anglosachsiska staterna. Det gällde att i förväg planera för fredstiden såväl nationellt som internationellt. M hade redan under sin skoltid visat ett intresse för de internationella samarbetsfrågorna. I hennes arkiv finns en disposition till en uppsats betitlad Några tankar och reflexioner om Nationernas Förbund. Den är från 1919. Intresset för internationella organisationsfrågor hade fått stå tillbaka för insatserna inom socialpolitikens och skolpolitikens områden. Under andra världskriget aktualiserades det åter. Under 1943 pläderade hon för att Sverige skulle stödja FN och ILO i avvaktan på att det nya FN skulle ta form. Hon var inställd på att en överstatlig organisation krävdes för en lyckosam fredsperiod. I slutet av året betonade hon vikten av att Sovjetunionen från början togs med i det internationella samarbetet. Världen måste, hävdade hon, byggas upp på fullaste samförstånd mellan de stora västerländska demokratierna och Sovjetunionen (Kommentarer, s 68). Sverige borde bli den "stora transitostationen mellan Västerlandet och Sovjetunionen efter kriget" (Kommentarer, s 70). Samtidigt som hon klart tog avstånd från det sovjetiska systemets politiska diktatur framhöll hon värdet av det sovjetiska sociala reformverket. En ökad kontakt mellan väst och öst skulle kunna bli en "skapande kompromiss, där den sociala utjämningen från det ena hållet och demokratin från det andra hållet finge utgöra lika omistliga element bägge" (SMoK).

M:s utrikespolitiska hållning var givetvis kontroversiell och väckte mycken kritik. Sam-

tidigt representerade hon en linje som vid den aktuella tidpunkten av många uppfattades som en förutsättning för ett framgångsrikt överstatligt samarbete. Inom kvinnoförbundet deltog hon i freds- och flyktingarbete. Hon bidrog med ett antal skrifter avsedda för folkbildningsarbete i vilka de grundläggande tankegångarna var att genom internationell uppbyggda hjälpinsatser skapa förutsättningar för en demokratisk utveckling i de krigförande diktaturerna.

Strax efter krigsslutet utågs M till den sv regeringens representant vid en av de första internationella konferenserna, internationella arbetsbyråns (ILO) kongress i Paris 1945. Hon fungerade även som UNESCO-delegat. I frågan om hur det internationella biståndet borde utformas efter kriget framförde hon radikala åsikter. Hon var inte främmande för något slags internationell planhushållning. Alla länders faktiska näringsbehov skulle beräknas och hjälpinsatserna borde anpassas till det faktiska behov som förelåg i de olika staterna. På FN:s initiativ skulle en sorts socialskatt införas för utjämning av skillnaderna mellan länderna för att täcka befolkningarnas nödvändiga behov av kläder, bostäder och mat. I slutet av 1948 erbjöds hon av generalsekreterare Trygve Lie tjänsten som chef för FN:s sociala avdelning i New York.

M:s utnämning kom inte överraskande. Hon hade redan tidigare varit erbjuden olika uppdrag men tackat nej. Hennes barn var fortfarande små och hennes make bunden till uppdrag i Sverige. Nu hade han tillträtt posten som chef för FN:s europakommision i Genève och familjen flyttat dit. M tyckte enligt egen uppgift att tillfället var det rätta att pröva sina krafter i ett internationellt sammanhang. Hon blev den högst rankade kvinnan i FN:s hierarki.

M stannade på denna post endast en kort tid. Säkerligen fann hon arbetsuppgifterna stimulerande och angelägna men redan efter ett par år lämnade hon New York för ett uppdrag som chef för UNESCO:s sociala vetenskapliga avdelning i Paris. Själv har hon uppgivit att det främst var personliga motiv som gjorde att hon valde UNESCO framför FN. Hennes make var i Genève och hennes båda döttrar fortfarande i skolåldern. Avståndet till familjen blev för stort. Med M:s

tjänstgöring i Paris hade familjen större möjligheter till regelbunden kontakt.

M ledde på sin nya befattning uppbyggnaden av det internationella samarbetet inom det socialvetenskapliga området, ett samarbete som under kriget praktiskt taget raserats. Hon var även vetenskaplig ledare för en rad projekt, bl a ett som gällde i vilken mån det fanns vetenskapliga belägg för den utbredda uppfattningen att det förelåg skillnader mellan olika raser med avseende på intelligens m m. Resultatet av denna stort upplagda studie var att skillnader inte gick att konstatera, de individuella förutsättningarna dominerade alltid över rastillhörighet. Det kan framhållas att makarna M redan i sin bok *Kris i befolkningsfrågan* dragit samma slutsatser utifrån de vetenskapliga belägg som då var för handen.

M hade därmed efter kriget vidgat sitt intresse- och kompetensområde till att gälla globala sociala problem. I en rad artiklar uppmärksammade hon u-ländernas situation och relationerna mellan dessa och den rika västvärlden. Hon betonade tidigt behovet av att förändra de fattiga ländernas infrastrukturer särskilt med avseende på utbildningssystemen och hon misstrodde därför ensidigt inriktade ekonomiska hjälpinsatser. 1953 höll hon ett mycket uppmärksammat föredrag betitlat *A Scientific Approach to International Welfare*. Hennes huvudtes var – med exempel hämtade framförallt från Indien – att en framgångsrik ekonomisk utveckling måste löpa parallellt med en politisk, kulturell och social förändring. Stor vikt fästes vid samhällets demokratisering. Det fanns ett beroende mellan nivåerna på dessa utvecklingsområden och just överbefolkningsproblemet var ett symptom på att utvecklingen inte var balanserad. En förbättrad ekonomisk standard hade inte lett till sociala och kulturella förändringar. Folken blev kvar i fattigdomsfällan genom en ökad nativitet. Det är lätt att se likheter i M:s sätt att argumentera i u-landsfrågan och de resonemang om familjestorlek, profylaktisk socialpolitik och ekonomisk utveckling som mött läsaren i *Kris i befolkningsfrågan*. Men det vore felaktigt att pressa analogin för hårt. M tog utgångspunkten i de specifika lokala indiska förhållandena och betonade vikten av att allt utvecklingsarbete måste grundas på stor kunskap om varje

enskilt lands särskilda förutsättningar.

M:s metod att öppna ett nytt intresse- och arbetsområde var denna gång likadan som då hon vid tidigare tillfällen vidgat sitt verksamhetsfält. Intensiv inläsning av aktuell internationell vetenskaplig litteratur låg till grund för en omfattande skriftställare- och föredragsverksamhet. Hennes opinionsskapande verksamhet vilade alltid på en solid grund av kunskap inhämtad i den vetenskapliga litteraturen men bearbetad och konkretiserad på ett personligt sätt.

Vid mitten av 1950-talet framstod M som inte bara sv utan även internationell specialist på tredje världens utvecklingsproblem. När hon 1956 tillträdde posten som sv ambassadör i New Delhi med ett ansvarsområde som förutom Indien omfattade även Nepal, Ceylon och Burma kan utnämningen ses som ett uttryck för u-landsfrågornas ökande betydelse i sv politik, vilket i mycket var ett resultat av M:s egna opinionsbildande insatser.

För M kom utnämningen lägligt. Hon och hennes make hade planerat att satsa sina krafter på u-landsproblematiken. Gunnar M avsåg att lämna Europakommissionen där han varit chef sedan 1947 och vetenskapligt behandla södra Asiens ekonomiska och sociala problem. M:s stationering i New Delhi gav paret en gemensam bas, centralt belägen i området för deras intressen. Ett samtida brev från M till maken vittnar om att hon betraktade utnämningen som krönet på en karriär, som kulmen på en utveckling som båda kämpat för sedan tonåren: "Detta skall vara den sista stora ambitiösa utflykten i den värld som *varar* och *verkar* långt utöver våra personliga öden, det har du och jag kommit överens om. När vi är tillsammans, känns ju särskilt smärtsamt det offer av nästan varje form av privatliv och personlig lycka som vi gör . . . vad vi lever i är ett arbetets rus, för våra uppdragsgivare, för våra ambitioner att göra ett hederligt hantverk, för de där större idealen, som ju egentligen var det som drev oss ut i detta arbete, fastän arbetet som sådant sedan blivit självändamål och idealen i det internationella bara omnämns med bitter nostalgi. Men på denna första sida i det sista stora äventyrets bok måste också stå att just nu känner jag mig också djupt gripen av det unika och det storslagna i uppgiften. Gunnar – här reser jag på väg till Indien – till det

som var ett ungdomens drömland av pärlor och turbaner, av rajor, av mogulhistoria och Gandhi och Tagore och Buddha. Jag reser dit, betald av vår egen svenska stat med slexer och alla bekvämligheter över alper och allt. Gunnar, bara sätt det tillbaka i vår studiehungeriga, uppkomlingsosäkra barndom. Vi som träffades på en gårdsgård och som fann att vi ville så mycket, vi kan nu komma tillsammans i hus som står förberedda för oss i denna undrens världsdal och med människokontakter som stänger oss ute från ingen” (cit efter intervju av Lindskog, s 95 f). Sinnesstämningen är förståelig. Som 53-åring hade M redan utfört ett imponerande livsverk. Längtan efter att få slå av på takten, leva för sig själv undan offentlighetens strålkastarljus som sedan drygt 20 år fokuserats på henne fick dock ännu åtskilliga år stå tillbaka för strävan att stå i mänsklighetens och sin egen ambitions tjänst.

M, som var ensam kvinna bland de i New Delhi ackrediterade diplomaterna och Sveriges första kvinnliga ambassadör, skapade sig snart en central position med anknytning till Indiens progressiva elit. Hon blev god vän med Jawharlal Nehru och hade god kontakt med den indiska kvinnorörelsen. Hon ägnade mycken tid till folkbildningsverksamhet. Under rundresor höll hon föredrag i städer, samhällen och byar. M fungerade som ambassadör mycket okonventionellt på det viset att hon aktivt gick in i det utvecklingsarbete som pågick i världandet. Hon blev god vän tillsammans med Nehru och propagerade tillsammans med denne lokalt för reformer. M:s analys av läget i Indien och vilka reformer som krävdes låg mycket nära hans. Senare skulle hon i många olika sammanhang komma att knyta an till Nehrus utvecklingsstrategier. För M var han “a great prophet of the ideals of social justice and of national development” (Social Justice and National Development, s 41).

M hade sedan krigsåren således starkt engagerat sig i det internationella återuppbyggnadsarbetet. Visserligen var hon influerad av anglosachsisk diskussion och debatt men den tidigt visade starka proamerikanismen hade aldrig inneburit att hon ensidigt anamade USA:s officiella utrikespolitik och hon tog inte ställning för USA i den intensiva diskussion om den sv utrikespolitiken som följde i

det kalla krigets spår. Hennes tidigt deklarerade uppfattning att även Sovjetunionen av västmakterna måste uppfattas som en likvärdig part i det internationella samarbetet utvecklades i anslutning till att motsättningar blev alltmer uppenbara till en “tredje ståndpunkt”. Hon kom alltmer att betona de oberoende, neutrala staternas rätt att hävda sina intressen oberoende av de fastlåsta stormaktspositionerna. Mycket tyder på att erfarenheterna från Indien och kontakten med Nehru härvidlag spelade roll på så sätt att M fick klart för sig att de problem som var aktuella för en liten nation i stormakternas skugga även ägde sin motsvarighet för flera av de stora u-länderna vid deras utrikespolitiska överväganden.

När det gällde de rika ländernas, framförallt stormakternas, satsningar på u-hjälp hävdade M att denna inte fick leda till att mottagarländernas nationella oberoende inskränktes, en linje som sedan länge följdes i det sv biståndet.

I ett brev hösten 1960 uttryckte M en önskan att erbjudas arbetsuppgifter i Sverige (Lindström, s 47). Gunnar M hade avslutat sina forskningar i Asien och skulle nu tillträda en professur i Sthlm. M ville följa honom tillbaka. Hon blev strax erbjuden arbete såsom regeringens speciella u-landsexpert. Men i anslutning till att regeringens u-landspolitik institutionaliserades, framförallt genom tillkomsten av Nämnden för internationellt bistånd, kallades M till nya uppgifter. Hon blev rådgivare till utrikesminister Östen Undén och utformade i den egenskapen ett förslag till en sv nedrustningsattsning, den s k Undénplanen. M:s förslag innebar att man inom FN:s ram skulle försöka skapa kärnvapenfria zoner i världen, t ex i Europa. Arbetet med Undén-planen bildade upptakt till M:s insatser för nedrustning. Utspellet kom att få såväl in- som utrikespolitiska konsekvenser. Inrikespolitiskt fungerade det så att det tog kraften ur den starka opinion som dittills ivrat för framställande av sv kärnvapen. Utrikespolitiskt skapade det en utgångspunkt för ett gemensamt agerande av alliansfria och neutrala stater i förhandlingarna med stormakterna om provstopp och avrustning.

M blev chef för den delegation som 1962 utsågs att representera Sverige vid 18-nationsförhandlingarna rörande internationell

ALVA MYRDAL
Foto AA

nedrustning i Genève. Hon valdes samtidigt till riksdagsledamot. 1966 utnämndes hon till statsråd med ansvar för nedrustningsfrågorna. Fastän de båda stormakterna USA och Sovjetunionen helt dominerade nedrustningsförhandlingarna bl a genom alternerande ordförandeskap lyckades det M att effektivt framföra de alliansfria staternas krav.

Förhandlingarna i Genève hade tre uppgifter: att åstadkomma provstoppsavtal, att genomföra vissa fristående nedrustningsåtgärder och att förhandla fram ett avtal om "allmän och fullständig nedrustning". M satsade av naturliga skäl på att uppnå konkreta resultat inom de två första områdena. Hon har själv understrukt den fördel hon i förhandlingsarbetet haft av att vara representant för ett demokratiskt, alliansfritt, högteknologiskt land: "Vi har råd och möjlighet att som en liten, fri nation företräda internationalismens idé, som en uttrycklig antites mot de begränsat nationella intressen som ofta dikterar stormakternas handlande. Som en liten nation har vi också goda förutsättningar att föra de smås, de svagas talan . . . Det faller sig natur-

ligt för oss, trots att vi råkar höra till de rika, att vi solidariserar oss med de svaga och förtryckta" (Alva o Gunnar M i fredens tjänst, s 127 f). Det faktum att Sverige hade såväl tekniska som ekonomiska förutsättningar för att utveckla kärnvapen men avstått från detta av såväl ideologiska som försvarsstrategiska skäl gav M:s argument en särskild tyngd. M strävade efter att söka förena de alliansfria staternas — bland vilka flera u-länder fanns — gemensamma krav riktade mot stormakterna. Hon granskade samtidigt ingående stormakternas argument mot exempelvis ett provstoppsavtal. Hon presenterade ofta avancerat tekniska förslag till lösningar av kontroll- och inspektionsfrågor. Bland annat var det på hennes initiativ som sv staten lät bygga en seismologisk kontrollstation i Sverige varifrån det gick att kontrollera underjordiska kärnvapenprov. Hennes metod var att, som hon själv uttryckte det i riksdagen, "pressa de båda supermakterna genom att avkläda dem deras falska tekniska argument" (Riksdagsprot 48:117, 1972). M:s taktik i förhandlingarna förutsatte stora kunskaper om såväl stormakternas som alla övriga länders rustningar och strategiska tänkande. Hon var en av dem som gav statsminister Erlander uppslaget att det i Sverige borde inrättas ett internationellt fredsinstitut som manifestation av det faktum att Sverige under 150 år inte varit indraget i något krig. M blev ordförande i den kommitté som 1964 tillsattes för att utarbeta de närmare riktlinjerna för det beslutade institutet. Hon blev även det inrättade institutets, SIPRI, första ordförande. Den saklighet och målmedvetenhet med vilken M bedrev sitt arbete i nedrustningsförhandlingarna och allmänt i fredsfrågan väckte respekt och sympati världen över. Av betydelse i sammanhanget var säkert att hennes starka krav på internationell nedrustning inte kopplades till försvarsnihilism och krav på ensidig sv nedrustning. Tvärtom — för att hävda de alliansfria staternas oberoende gjordes alltid dessas nedrustningar villkorliga, relaterade till stormakternas konkreta nedrustningsåtaganden.

På forskningens nuvarande ståndpunkt är det svårt att värdera betydelse av M:s insatser i nedrustningskonferensen. När hon själv lämnade arbetet 1973 sammanfattade hon sin erfarenhet i det stora arbetet *The Game of*

Disarmament. Det är en bok, präglad av fakta, konkret i sina skildringar av stormakternas "spel" i nedrustningsfrågan, ett spel som M fann allt mer cyniskt. Men hon ville inte lägga skulden för uteblivna konkreta resultat enbart på politikerna. Den allmänna opinionen i de demokratiska staterna hade del i ansvaret för att nedrustningspolitiken misslyckades och kapprustningen tilläts fortsätta: "Om människorna ger upp för de militaristiskt-nationalistiska särintressena — hämmade av att själva vara okunniga och därför utan skydd mot propaganda — är de politiska ledarna blott alltför benägna att ge uttryck åt det de anser 'gå hem'. De kommer då att förstärka det som har blivit tillsakat som 'allmänna opinionen', och så snart bli sin egen propagandas fångar" (Spelet om nedrustningen, s 383). Det är mot denna bakgrund man skall se M:s ihärdiga folkbildningsarbete. Hennes övertygelse efter åren i Genève var att endast en utbredd folkopinion kunde få statsmännen och alla dem som för sin försörjning var beroende av rustningsindustrin på andra tankar. Men besvikelsen över uteblivna resultat tilltog. I sin Nobelföreläsning 1982 satte hon dock hopp till den växande fredsrörelsen. Det var hennes övertygelse att trycket från denna skulle tvinga regeringar och parlament till beslut om att befria respektive länder från kärnvapen och om att åtminstone hålla utländska kärnvapen borta från det egna området (Disarmament, Technology and the Growth in Violence, s 222 ff). Det är inte människovärdigt att ge upp, uttryckte hon det en gång i en karakteristisk formulering (efter intervju av Lindskog, s 17).

Trots den intensitet med vilken M gick upp i sina internationella uppgifter hade hon tid att ägna sig åt sina "gamla" intresseområden, jämlikhets- och jämställdhetsfrågorna. Internationell uppmärksamhet väckte hennes undersökning Womens two Roles, som hon skrivit tillsammans med Viola Klein redan på 1950-talet. Yrkeskvinnornas sociala situation klarläggs här i en komparativ studie av förhållandena i England och Sverige och en rad förslag till åtgärder föreslås, ägnade att underlätta att kombinera hemarbete med kvalificerat yrkesarbete utanför hemmet. Bokens huvudtes är att yrkesarbete utanför hemmet är en viktig förutsättning för kvinnans möjligheter till utveckling och självförverkligande. I

Sverige framstod M som en centralgestalt i kvinnorörelsen men också som ledande ideolog när det gällde jämlikhetsfrågor överhuvudtaget. När de sociala frågorna politiskt aktualiserades i slutet av 1960-talet som ett resultat av tidens allmänna åsiktsmässiga radikaliserings fick M en framskjuten position i arbetarrörelsens ideologiska revisionsverksamhet. Hon blev ordförande i SAP:s och LO:s arbetsgrupp för jämlikhetsfrågor. Arbetsgruppens rapporter låg till grund för en serie reformer i början av 1970-talet som syftade till att minska de sociala klyftorna och fördjupa demokratin, bl a genom demokratisering av arbetslivet genom ökat medbestämmande.

Från M emanerade ett förslag om kraftigt förkortad arbetstid, 6-timmarsdagen. Redan i Kris i befolkningsfrågan finns tanken uttryckt att en allmän arbetstidsförkortning borde genomföras. M återkom till temat i en artikel i Aftontidningen 1944. Om både män och kvinnor förvärvsarbetade och hade lika lång arbetstid skulle den sammanlagda arbetstiden, även om arbetstiden förkortades till 6 timmar, bli längre än om – som fallet var då – endast mannen arbetade utanför hemmet. Föräldrarna skulle få tid att tillsammans ta hand om sina barn på lika villkor och tid skulle bli över för deltagande i det politiska arbetet – en förutsättning för en fördjupad demokrati. Hennes förslag ledde så småningom fram till att genomförandet av en 6-timmars arbetsdag (1975) infördes i det socialdemokratiska partiprogrammet.

En av de sista offentliga uppgifter M anförtroddes var att som kyrkominister leda arbetet i frågan om kyrkans skiljande från staten. Hon var ordförande i den beredning som arbetade med frågan. Vissa marginella resultat nåddes utifrån M:s perspektiv men på det hela taget kom kyrkans relation till staten att förbli vid det gamla. M hade önskat ett betydligt friare förhållande där sv kyrkan skulle inta samma position i förhållande till staten som övriga samfund, alltså med full rätt att självständigt utforma sin liturgi och utan rätt till beskattning. Hon ifrågasatte kyrkans skattebefrielse, de allmänna valen till den kyrkliga kommunen, den obligatoriska kyrkoskatten och särskilda statsbidrag till sv kyrkan (Varning för utvidgning av statskyrkosystemet, Tiden 1973, s 529).

Drygt 70-årig ledde M en utredning vars syfte var att komma med förslag hur framtidsstudier skulle anordnas i Sverige.

M var en framtidsmänniska. Hennes gärning gällde utveckling och förändring, aldrig förvaltning. Hon låg ständigt vid den politiska debattens idémässiga front uppfylld av ambitionen att verka för samhällets förbättring. Hon blev en av våra främsta "samhällsingenjörer". Hennes perspektiv var brett och hennes visioner radikala. Det tidigare författarskapet avspeglar en ambition att tillhandahålla lösningar på snart sagt alla samhällsfrågor, från de enskilda som relationen mellan familjens medlemmar till de allmänna om produktionens inriktning och utformning. Viljan att föreslå lösningar på samhällsproblemen var enorm. Hon förde fram en ny typ av sociologisk forskning i samhällsdebattens förrum. M var mest intresserad av att presentera helhetslösningar på sociala strukturproblem och uttryckte på senare år ofta missnöje med att den reformverksamhet det sv samhället genomgått alltför mycket fått karaktären av ett löst sammanfogat "lapptäcke" där den uttänkta helheten bakom de enskilda reformerna inte alltid kom till uttryck på det vis hon tänkt sig.

Utmärkande för M:s framtoning var draget av intellektualism och rationalitet. Hennes samhällssyn kom tidigt att präglas av den nära kontakten med Gunnar M med vilken hon uppenbarligen förde en oavbruten och fruktbar dialog fram till sin död. Betydelsen av denna för M:s utveckling har hon återkommit till vid flera tillfällen och den kan säkerligen inte överskattas. Allt tyder på att det var ett sällsynt gott förhållande mellan makarna och att deras skilda personligheter kompletterade varandra på ett fruktbart sätt. De geniala dragen hos Gunnar M svarade mot ett mer konkret och handfast drag hos M. Resultatet av denna "symbios" blev ofta idéer som var visionära samtidigt som konkretion i detaljer aldrig saknades. Närheten till maken gav säkerligen även M den självkänsla som krävdes för att i längden orka hävda sig i den offentliga debatten. De var båda övertygade om riktigheten av sina gärningar. På en fråga i en intervju i anslutning till att de tillsammans erhållit ett förnämligt fredspris gav M ett svar som är mycket betecknande för hennes personlighet. Frågan

löd: Om man idag vill kämpa för freden, för jämlikhet och rättvisa i världen . . . varifrån kommer motståndet? M svarade: Jag skulle vilja säga: det främsta motståndet, det är allas dumhet! Ja, dumhet snarare än ondska. Människornas enfald hindrar dem från att göra det rätta. Nå, så måste jag ju svara, eftersom vi båda så eftertryckligt har bekänt oss till rationalismen. Jag tror, att om man kunde förmå människorna att klarare inse sin egen fördel skulle de vara beredda att gå med på rationella lösningar av samhälleliga problem. Människornas bästa är nämligen i mycket högre grad än vad de själva tror *översensstämmande* (A o G M i fredens tjänst, s 134).

Men övertygelsen om att företräda *förnuftet* kopplades stundtals till en övertygelse av snarast religiös karaktär att stå i det "godas" tjänst mot onskans makter. Hon uppgav vid ett tillfälle att det var just denna övertygelse – att kämpa för det goda – som gav henne kraft till sin gärning (A M . . . Interviewed by A Buttimer, s 9 f).

M hade uppenbarligen genom livet en obruten tro på upplysningens värde. Hennes verksamhet som folkbildare inom och utom landet var extraordinär. Frågan är om dess motsvarighet funnits. Som opinionsbildare torde M bland svenskar tillhöra 1900-talets främsta. Perspektivet är ännu alltför kort för att effekterna av hennes gärning skall kunna bli föremål för en rättvisande bedömning. Men inte endast den av henne själv bedrivna opinionsbildande verksamheten förtjänar omnämnas. Också hennes eget sätt att leva gavs snart en symbolisk innebörd. Hon levde som hon lärde. M uppfattades vara en idealtyp för en rationell yrkeskvinna som lyckades förena familjeliv med man och tre barn – precis det antal som uppfattades vara idealet i Kris i befolkningsfrågan – med egen yrkeskarriär kombinerad med aktivt deltagande i samhällsarbetet. Hennes liv i den specialritade Markeliusvillan i Äppelviken i Sthlm blev föremål för återkommande reportage i den sv pressen. Arkitekten hade utformat villan som en funktionell modell för hur en modern familj borde bo, en familj där föräldrarna yrkesarbetade och där barnen uppfostrades enligt senaste rön inom den pedagogiska forskningen.

M:s internationella karriär uppfattades som ett genombrott för kvinnorörelsens strä-

vanden såväl i Sverige som utomlands. M var den perfekta yrkeskvinnan, alltid välklädd, alltid väl förberedd, alltid expedit. Bilden av M har skiftat över tiden och hennes son Jan M lyfter i sina skildringar av sin uppväxtmiljö fram dragen av arrivism och maskinmässig effektivitet i hennes karaktär. Det kyliga, starkt intellektuella drag som präglade hennes framtoning har dock inte kunnat dölja glöden i hennes sociala engagemang.

M:s arkiv (innehåller bl a brev till M, kop av utgående brev, ms, arbetspapper, klippsam, personligahandl:ar, delar av M:s bibl) i AA.

Intervjuer: i *Världen nu*, diskussionskurs (1968, justerade uppl 1968, 1969, 1970), Alva o Gunnar M i fredens tjänst (1971), B Rollén, Vi kommer tillbaka (1977), Samtal om framtidsberedskap som utbildningsmål (Särtr o småtr från Pedagogiskpsykol inst, Lärarhögsk i Malmö, & LU, nr 300, 1979), även i A Bjerstedt o C Bjurwill (red), Sex politiker om skolan o framtiden (Pedagogisk orientering o debatt 58), "Förnuftet måste segra", LG Lindskog talar med AM . . . (1981, 2. tr 1982, 2. uppl 1986, övers Oslo 1981 o Seoul 1983) o A M . . . interviewed by A Buttimer (Dialogue project, Transcript series C 3, Worcester, Mass., & Lund 1984) [utskrift av bandinsp varav kopior erhålles från Lund], samt i tidskr o tidn (c:a 200, varav 1/4 utländska, förteckn i SBL).

Tryckta arbeten: Kris i befolkningsfrågan. Sthlm 1934, 332 s. (Tills med G Myrdal.) 2. uppl s å. Folkuppl (3., omarb o utvidg uppl) 1935. 403 s. D:o (4.-7. uppl) s å. Övers: Khvn 1935, 320 s; Oslo 1936, 404 s. – Stadsbarn. En bok om deras fostran i storbarnkammare. Sthlm 1935. 184 s. Övers: Khvn 1936, 206 s, 16 pl. – Bostadens betydelse ur psykologisk och socialmoralisk synpunkt (SOU 1935:2. Betänkande med förslag . . . för främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer Sthlm 1935, s 191–196; föret [till Bilaga 6, s 176–196]). – Riktiga leksaker. Sthlm 1936. 56 s. – Kvinnorna och samhället av i dag. Sthlm 1936. [Anon folder.] – Y.K. – en samlingspunkt-för moderna yrkeskvinnor . . . [Rubr. Sthlm 1936. D:o.] – Barnantalets familjepsykologiska betydelse (SOU 1936:59. Betänkande i sexualfrågan . . . Sthlm 1936, s 183–195; 2. uppl 1938; förk övers: Report on the sex question by the Swedish population commission, Baltimore, Md, 1940, s 49–53). – Föräldrafostrans socialpedagogiska uppgifter och organisation (ibid, s 442–452; 2. uppl 1938). – Fostran till frihet, kritik och kulturkamp (Kulturfront, [1.] Red: H P Matthis, A Amelin, Sthlm 1936, s 64–70). – Studieplaner för Yrkeskvinnors klubbar. Inventering å 19. . [Rubr.] [Sthlm 1937.] (4) s. [Anon.] – Sociala, ekonomiska och organisatoriska synpunkter på den gemensamma småbarnsfostran (E Köhler m fl, Småbarnsfostran, föredr, Sthlm 1937, s 47–72, 92 f). – Den nyere Tids Revolution i Kvindens Stilling (A M m fl, Kvinden i Samfundet [utg av K Gloerfelt-Tarp], Khvn 1937, s 5–30; 2. Udg 1953, s 7–34;

övers: Kvinnan, familjen och samhället, Sthlm 1938, s 5–41; London & New York (tr Khvn) [1939], s 7–33). – Den svenska kvinnan i industri och hem (Kvinnan, familjen och samhället, 1938, s 183–217; övers: The annals of the American Academy of political and social science, vol 197. Social problems and policies in Sweden, Philadelphia 1938, s 216–231). – Familj och levnadsförhållanden (Med folket för fosterlandet . . . [red E Killander o N Bohman], d 1, Sthlm 1938, 4:o, s 187–192). – Förord (L S Mitchell, Här och nu. Sagobok för barn, Sthlm 1939, s 3–7). – Education for democracy in Sweden (Education for democracy. The proceedings of the Congress on education for democracy held at Teachers college, Columbia University, August 15, 16, 17, 1939, New York 1939, s 169–180). – A nation's experience in population planning (Proceedings of the first Southern conference on tomorrow's children held in Atlanta, Georgia, November 9–11, 1939, New York [1939?], s 85–97). – Har vi varit bortskämda av för hög levnadsstandard? (S Branting-Westerstahl m fl, Kvinnofront för vår sociala demokrati [omsl], Sthlm 1940, s 15–18). – Nation and family. The Swedish experiment in democratic family and population policy. New York 1941. XV, 441 s. [New ed:] London 1945. XIV, 441 s. Rev. 1947. Cambridge, Mass., and London 1968. XXIII, (11), 441 s. (M. I. T. paperback edition [88].) Övers (omarb o förk): Folk och familj. Sthlm 1944. 496 s. – Kontakt med Amerika, Sthlm 1941. 373 s. (Tills med G M.) [Ny tr] s å. Övers: Kontakt mit Amerika. Sthlm 1944. 349 s. [Inneh även G M, Amerika mitt i världen.] Khvn 1946, 320 s [d:o + G M, Varning för fredsoptimism]; Den Haag 1948, 201 s [d:o] (Continenten, landen. volkern, 1). – Familjen, fostran och den nya tiden (Hem och familj i skolans undervisning jämte några synpunkter på utbildningen för husligt arbete. Betänkande framlagt av Sveriges husmodersförenings riksförb [omsl: Hem o familj i vår medborgarfostran], Sthlm 1941, s 7–43, föret; övers: Familjekundskab, en fri Oversættelse og Bearbejdelse af den sv Betænkning . . . , Odense 1945, s 9–35). – Individens och yrkesvalet (Våra yrken. En handbok i yrkesvägledningens tjänst, d 1, Sthlm 1941, s 11–55; föret). – Vår plats bland nationerna ([I Bagger-Sjöbeck m fl,] Diskussion om demokratin [red: E Cedergren m fl], Sthlm 1941, s 48–75). – Stickprov på Storbritannien. Sthlm 1942. 209 s. – Leksaker och lekmaterial (Det stora samlingsverket Sveriges barn - Sveriges framtid, [huvudred B Wennberg,] Sthlm 1942, Tv-4:o, s 47–54). – Ny fostran - ny värld (Freden och framtiden . . . ABF:s studiehandbok, Sthlm 1943, s 280–303; ny tr s å). – Förord till svenska upplagan (P Buck, Män och kvinnor, Sthlm 1943, s 5–9). – Arbetarrörelsens efterkrigsprogram. [Omsl:] De 27 punkterna med motivering. Sthlm 1944. 220 s. [Föret; tills med E Wigforss m fl.] [Nya uppl] 1945, 1946. 221 s. Övers: The postwar programme of Swedish labour. Summary in 27 points and comments. Sthlm 1946. 151 s. [Ny uppl] 1948. 162 s. efterkrigsprogr. Sammanfattn i 27 punkter. 1944. 30 s. 2.-4. tr 1945, 1946, 1948. 31 s. [Ny utg] Gbg 1951. 20 s. [Anon.] – Kommentarer. Sthlm 1944. 225 s. –

- Efterkrigsplanering. Sthlm 1944. 106 s. ([Skrifter.] Utg av informationsbyrån Mellanfolkligt samarbete för fred 32 [oms].) — Kvinnorna byter sig väg (Arbetets söner, text o bilder ur den sv arbetarrörelsens saga, [d 1.] Pionärtiden, Sthlm 1944, 4:o, s 337–356; 2.–5. revid uppl 1956, [1959, 1959.] 1966). — Ett skolprogram (Vad vi vill, [utg av] Sveriges socialdemokr kvinnoförb, [Sthlm 1944.] s 8–11). — [Anföranden] (Protokoll, Sveriges socialdemokr arbetarepartis 17:e kongress . . . Stockholm, den 18–24 maj 1944, Sthlm 1944, s 253 f, 426 f, 533). — Förskolålderns socialpedagogiska problem (I socialvårdens tjänst. Ett samlingsverk om sv socialvård o dess företrädare. Under red av O Wangson, Sthlm 1944–45, 4:o, s 30–41). — Internationell och svensk socialpolitik (Ett genombrott. Den sv socialpolitiken. Utvecklingslinjer o framtidsmål [Festskr till Gustav Möller . . .], Sthlm 1944, s 443–458). — Kulturell återuppbyggnad - internationella planer o sv insatser (Kulturell uppbyggnad, [Samarbetskommittén för demokr uppbyggnadsarb] S. D. U:s serie, 1945, nr 1. E Tegen m fl, Sverige och uppbyggnadsarbetet, Sthlm 1945. s 53–79). — Barnet i förskoleåldern (Sveriges småskollärarinnor i ord och bild, under red av E Linder, 1. Textavd. Sthlm 1945, 4:o, s 177–210). — Sercialpedagogiska seminarier 10 år. Sthlm 1946. 26 s. [Undert: tills m B Schill.] — Kobiet szwedzka. [Den sv kvinnan.] Lund 1946. 30 s. [Utg av Kommittén för demokr återuppbyggnad.] — Orienterandeinledning om tendenser och problem (Runda bordet, 1. Folkvaror . . ., Sthlm 1946. s 7–62). — Förord till debatt och broschyr (ibid, 3. Byråkratiseringsfaran, 1946. s 7–12). — Det fria organisationslivet (Nordisk samhörighet en realitet. Föreningen Norden, Sthlm 1946, s 91–122). — [Utlåtande] (Utlåtanden över Det framtida Stockholm från offentliga organ och enskilda, Sthlm 1946. s 78–84). — Pedagogiska synpunkter på de partiellt arbetsföras fostran och utbildning (SOU 1947: 18. Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande 2. Förslag angående yrkesvägledning och yrkesutbildning . . ., Sthlm 1947, s 91–106). — Introduction (World council for early childhood education. Report of conference held at Charles University, Prague 16–28 August, 1948 [oms], London u å, s 2). — [Tal] (ibid, s 4–7). — Are we too many? Unesco: Food and people. [Omsl: A Unesco project. The Bureau of current affairs.] London 1949. 51 s. (Tills med P. Vincent.) [Även:] Are there too many people? New York [1950?]. 48 s. (Food and people, no. 5.) Övers: Paris 1950. 71 s; Rio de Janeiro 1950. 63 s; Buenos Aires [1951], 112 s; Tokyo 1956, 68 s; Brussel 1959; även Gli uomini contro la fame, scritti raccolti e pubblicati sotto gli auspici dell' "Unesco", Milano 1951, s 63–115. — Rätten till riktig information (Moderna drakar. En debatt om dagspressens problem. Red av R Thoursie, Sthlm 1949, s 23–37). — World action against social ills (The annals of the American Academy of political and social science, 264. World government, ed by E M Patterson, Philadelphia 1949, s 98–105). — Social obstacles to education (Towards world understanding, [A series of Unesco publications for teachers, 6.] The influence of home and community on children under thirteen years of age, Paris 1949. s 37–49; även fr utg: Vers la compréhension internationale, [6.] L'influence du foyer et de la communauté . . ., Paris 1949, s 41–55, o it utg: Verso lacomprensione internazionale, [4.] L'influenza dell' ambiente familiare e sociale . . ., Firenze 1952, s 40–54). — The public investment in the children (Social work in the current scene, selected papers, 76th annual meeting, National conference of social work, Cleveland, Ohio, June 12–17, 1949, New York 1950, s70–85). — Rapport n°5. Perspectives d'avenir du service social (Vème conference internationale de service social, 23–28 juillet 1950, Londres [1950], s 247–262). — United Nations contributions to social welfare (Towards a world community, selected speeches [of the] third annual session, Mount Holyoke Institute on the United Nations, South Hadley, Mass., 1950 s 1–13). — Disa, kvinnoförbundet och 30-talets socialpolitik (Socialdemokratisk kvinnogärning, festskr i anl av Disa Västbergs 60-årsdag . . . Sthlm 1951, s 247 f). — Forskningen om individ och samhälle måste internationaliseras (Människan och samhället. En bok till Tage Erlander . . ., Sthlm 1951. s 155–162). — How can the New World help to make the whole world new? [oms: An NBC radio discussion] (The University of Chicago Round Table, nr 718, Chicago 1951, s 1–12). — Education and the standards of living (Social service and the standards of living. Proceedings of the sixth international conference of social work, Madras December 12–19, 1952, Bombay [1953], s 159–174). — A world picture of social and educational needs in relation to community development (The neighbourhood and the world. Community associations at home and overseas. Report of speeches at the 23rd national conference of the National federation of community associations held 2–4 July, 1954, at the Queen Elisabeth College . . ., London [1954], s 3–17, 18 f, 31). — A scientific approach to international welfare (A M, A Altmeyer o D Rusk, America's role in international social welfare [The Florin Lasker lectures delivered at Columbia University . . . March and April, 1953], New York 1955, s 3–56; [fotografnytr] 1959, [ny utg] Gloucester, Mass, 1967). — Introduction (Unesco and its programme, 12. The social sciences, Paris 1955, s 1–9; anon). — Women's two roles. Home and work. London 1956. XIII, 208 s. (Tills med V Klein.) 2. impr 1962. 2. ed (revised and reset) 1968. XVII, 213 s. [Ny tr] 1970. Övers: Kvinnans två roller. Sthlm 1957. 228 s. Köln/Berlin [1960], 266 s. 2. Aufl 1962, Lizenzausgabe für Österreich Wien 1960, Ueberarbeitete und erweiterte Neuaufl Köln/Berlin 1970, 288 s. 3. d:o 1971, 319 s; Kyoto 1968, 325, 5 s, [2. uppl 1971]; Rotterdam, Antwerpen 1969, 236 s; Barcelona 1969, 276 s (Historia, ciencia, sociedad, 52), 2. ed 1973, Roma 1973, 282 s. — Factors in changing family patterns (Transactions of the third world congress of sociology . . . [även fr titel] Amsterdam 1956, vol 4, London 1956, s 1–13). — Foreword (A. F. A. Husain, Human & social impact of technological change in Pakistan. A report on a survey conducted by the University of Dacca and published with the assistance of Unesco, [Dacca,] Pakistan & London 1956, vol 1, s XIII f). — Co-operative movement in Sweden (Tudella co-ope-

rative housing society limited, Ja-Ela [omsl: Souvenir July 1958]. Ed by G. A. L. Perera, Maharagama 1958, 4:o, s 45 f). — The role of the teacher for economic development. [Rubr.] Delhi [1960]. 11 s. (Central institute of education. Foundation day address, January 19, 1960.) — Message (Blue Lotus dinner dance in aid of the Holy Family hospital Okhla October 1960 [omsl], New Delhi u å, s 1). — Vårt ansvar för de fattiga folken. Utvecklingsproblem i social närbild. Sthlm 1961. 62 s. — Education in economic plans (Problems in the Third plan. A critical miscellany, Delhi 1961, s 183–186). — Sveriges profil i Österland . . . anförande vid Svenska institutets rådmöte d 15 nov 1961. [Rubr.] Sthlm 1962. 16 s. (Information Svenska institute, 1962, nr 1.) — The power of education (Education in world perspective, the international conference on world educational problems celebrating the centennial of Vassar College [19–24/3 1961], ed by E J Hughes, New York [1962], s 137–159). — Statement (Ceremony of the unveiling of a plaque in memory of Dag Hammarskjöld and those who died with him [omsl: The Dag Hammarskjöld memorial ceremony, United Nations 1962], New York 1962, s 9–13). — The status of the nuclear test ban negotiations (Disarmament is possible. A report on the special session on disarmament held at the tenth general assembly of the World veterans federation Copenhagen – May 1963, Paris [1963], s 43–50). — The need to know our fellow men (Ergo international: The intellectual face of Sweden, Upps 1964, 4:o, s 55 f). — Nedrustning - realitet eller utopi. Sthlm 1965. 56 s. (Försvär i nutid, [utg av CFF, Centralförbundet Folk och försvär, 1965:4.) — Förenta nationerna och nedrustningsarbetet (20 år med FN. En kavalkad i text o bilder kring Förenta nationernas verksamhet under åren 1945–1965 red av H o L Freeman . . ., Sthlm 1965, 4:o, s 71–90). — Opening address (Development and adult education in Africa, ed by C G Widstrand, Upps 1965, s 11–14). — The Dag Hammarskjöld foundation (The quest for peace, the Dag Hammarskjöld memorial lectures, New York and London 1965, s VII–XI). — Disarmament and the United Nations (ibid, s 149–165; även med omsl [tr Sthlm 1965] o i ref i utdrag med samma titel, Racine, Wisc., [1965.] 4:o, s 16). — Recent changes in family structure (Children in a rapidly changing world. Report of the Xth World assembly, OMEP, World organization for early childhood education (Organisation mondiale pour l'éducation préscolaire) Stockholm, Sweden, August 12th to 18th, 1964, [Sthlm, tr] Khvn [1965], s 17–25; även fr utg). — FN och nästa generation (Tidsspegel, antologiläsebok i samhällskunskap för grundskolans högstadium, fackskolan o gymnasiet, [utg:] Ragnar Matsson, Sthlm 1966, s 12–20). — Political aspects of non-proliferation (Adelphi papers, nr 29, October 1966. S Zuckerman, A M o L B Pearson, The control of proliferation: Three views, [London 1966.] 4:o, s 9–20). — Det lilla landet i den stora världen (Arbetets söner . . ., 5., revid uppl: d 5. Nydaningens tid, Sthlm 1967, 4:o, s 451–463; även sep, 13 s). — Sverige i världen (Kyrkan i världen, föredr o rapporter vid 28:e allm kyrkliga mötet i Malmö 1967, Sthlm 1967, s 37–61). — Förord (Indien, ett bildverk om svenska insatser i ett asiatiskt land, [Sthlm, tr] Klippan 1967, 4:o, s 5). — Foreword ([A Baude m fl.], The changing roles of men and women, ed by E Dahlström, London 1967 s 9–15; även i det sv originalets omarb o aktualiserade utg Kvinnors liv och arbete, Sthlm 1968, s 17–24). — Nehru: Social justice and national development (Nehru and the modern world. International round table on Jawharlal Nehru, New Delhi, September 1966. Publ with the assistance of Unesco, New Delhi 1967, s 39–52). — New roads to disarmament (Proceedings of the seventeenth Pugwash conference on science and world affairs . . . Ronneby, Sweden, September 3–8, 1967, London u å, s 150–155). — Politische Probleme des Friedens, Vorlesung: am 22 Juni 1967 . . . (Deutscher evangelischer Kirchentags Hannover 1967 Dokumente, Stuttgart–Berlin 1967, s 690–705; även i särtr häur: Frieden, Vorlesung auf dem 13. deutschen evangelischen Kirchentag Hannover 1967, [1967.] s 5–20, o i utdrag: Theologisches Forum, Texte für den Religionsunterricht, 5. Frieden auf Erden, Ausgewählt und bearb v W Trutwin, Düsseldorf 1971, s 72–74; övers: Vrede, voordrachten gehouden op de 13e 'Kirchentag' . . . Hannover 1967, Baarn [1968], s 7–30). — Internationellt arbete (R Hamrin Thorell m fl, Boken om Kerstin Hesselgren, Sthlm 1968, s 148–174; tills med M Bergman). — Vårt internationella ansvar (Människan i ett föränderligt samhälle, [omsl: Föredr vid] XI:e nordiska forskollärarkongressen Uppsala 5–10 aug 1968, [Sthlm 1968,] s 8). — Nedrustning för livets skull ([A Boerma m fl.], Världen i dag . . . utg i anslut till Bokens vecka 1968 av Sveriges bokhandlare i samarb med Svenska unescorådet . . ., [Solna, tr] Borås 1968, s 38–47; övers Hfors 1968, s 63–79; utdrag: Härliga tid som randas, av Sandro Key-Åberg, Stockholm stadsteater . . . [program], Sthlm 1969, s 20 f). — La société suédoise et les artistes (Pentacle [omsl], Musée des arts décoratifs, Paris, 18 janvier - 31 mars 1968, Paris (tr Sthlm) 1968, 4:o, s [8] f). — [Hommages à Henri Laugier] (Biologie et développement. Melanges . . . en hommage au professeur Henri Laugier, Paris 1968, s 21; tills med G M). — Tekniken styr oss - vem styr tekniken (S Källberg m fl, Angeläget nu. Angelägna åsikter . . . red U Ornkloo, Sthlm 1969, s 22–26). — Människan i världen (Dokument från Örebro [11. frikyrkomötet]. Utg på uppdrag av Sveriges frikyrkoråd under red av S Svård, Sthlm 1969, s 15–30). — Föredragning (Jämlikhet. Första rapport från SAP- LO:s arbetsgrupp för jämlikhetsfrågor, från partikongr 1969 . . ., Sthlm 1969, s 163–174; även: Sveriges socialdemokratiska arbetarepartis 24:e kongress 28 sept - 4 okt 1969, Protokoll, Sthlm 1970, s 631–645 o debattreplik s 664–666). — Föredrag (Svenska träindustriarbetareförbundets kongress 1968. Kongressprotokoll, Sthlm 1969, s 287–295). — Abrüstung (Politik für Nichtpolitiker. Ein ABC zur aktuellen Diskussion. Hrsg v H J Schultz, Bd 1, Stuttgart–Berlin 1969, s 20–27; 2. ungekürzte Ausgabe Stuttgart 1972). — [Förord] (F Govaerts, Loisirs des femmes et temps libre, Bruxelles 1969, s 11). — A non-aligned look at the future of disarmament / Uno sguardo non

impegnato sul futuro del problems del disarmo, discorso pronunciato a Roma, il 24 aprile 1970 . . . Roma [1970]. 61 s. [Eng o it parallelltext.] Övers: En neutral syn på nedrustningens framtid. Anförande inför Centro italiano di studi per la conciliazione internazionale . . . Sthlm 1970, 27 s. (Utg av IKFF o Svenska FN-förb.) – FN och nedrustning (Henry Christenson m fl, FN och framtiden. Vad har FN gjort - vad kan det göra?, Sthlm (även Hfors, tr Sthlm) 1970, s 161–187). – [Hälsningsanföranden] (Den 11:e nordiska barnavårdskongressen Stockholm 10–12 juni 1969, [Sthlm. tr] Karlshamn [1970], s 17). – Fyra variationer (Mat i år, Lilla sällskapets kalender. Red: Berit Erikson. [Sthlm, tr] Uddevalla 1970, Tv-4:o, s 18 f). – [Tal] (A und G M, Ansprachen anlässlich der Verleihung des Friedenspreises . . . , Frankfurt am Main 1970, s 59–71; utvidg sv version: Alva och Gunnar Myrdal i fredens tjänst, Sthlm 1971, s 96–108: Att skapa freden). – [Contrôle des armements:] Note additionnelle (25 ans de Nations Unies . . . textes rassemblés et publiés sous la direction de C Chaumont et G Fischer, Paris 1970, s 94–100). – The cultural bonds with Europe (Sweden in Europe 1971, [publ:] Royal ministry for foreign affairs. Produced by the Swedish Institute. Lund 1971. s 83–92; även: Schweden in Europa 1971 . . . , Lund 1971, s 97–107; Schweden in Europa - die kulturellen Verbindungen; La Suède dans l'Europe 1971 . . . , Lund 1971, s 92–102; Le dialogue culturel de la Suède avec l'étranger). – Preserving the oceans for peaceful purposes. Leyden 1971. 14 s. [Tal 9/8; ur Academy of international law, founded with the support of the Carnegie endowment for international peace . . . Recueil des tours, 130 (1970:2), tr 1971.] – No arms on the ocean floor (Pacem in maribus, [1.] vol 7. Proceedings, Pacem in maribus convocation Malta, June 28 - July 3, 1970. Malta 1971, s 9–13). – "Kyrka och stat" (Protokoll, Årkestiftets stiftsting 1972, Upps 1972, s 48–60). – Samhälle - samfund - individ (Diakoni i 70-talet, Sthlm 1972, s 99–115). – Kyrka - stat. Motionerna nr M 1 - M 4 (Dagsprotokoll fredagen den 6 oktober och lördagen den 7 . . . Sveriges socialdemokratiska arbetarepartys 25:e kongress 30 sept–7 okt 1972 [häftesomsl], u o o å, s 845–848; även: Protokoll Sveriges socialdemokr arbetarepartys 25:e kongr d 1 - 7 okt 1972, d 1–2, Sthlm 1973, s 888–891). – [Slutanförande] (ibid, s 856–858; Protokoll . . . 1973, s 899 f). – Unesco and peace (G F Pompei m fl, In the minds of men, Unesco 1946–1971, Paris 1972, s 263–278). – Möglichkeiten und Gefahren für das Spielen unserer Kinder in der heutigen Leistungsgesellschaft (Mittelungen der Arbeitsgemeinschaft für Jugendhilfe, 63. XIII. O. M. E. P.-Weltversammlung 5.–11. August 1971 in Bonn, Beethovenhalle, Bonn 1972, 4:o, s 10–13). – Obstacles to disarmament (International N. G. O. conference on disarmament, Geneva, September 1972. Final report [omsl], u o o å, 4:o, s 5–8). – Spelet om nedrustningen. Sthlm 1973 [omsl], 43 s. [Utvidg övers ur Impact of science on society 1972; jfr nedan 1976.] (Internationella studier, [utg av / Publ by] Utrikespolitiska institutet [omsl: The Swedish institute of international affairs], 1972, nr 10.) – Tal (Sveri-

ges socialdemokratiska kvinnoförbunds trettonde kongress 3–6 september 1972. Kongressprotokoll, [omsl: Arbetet, familj, framtid.] Sthlm 1973, s 48–50). – Förord till den svenska upplagan (Kapprustningens ekonomiska och sociala konsekvenser och dess ytterst negativa inverkan på freden och säkerheten i världen. Rapport från generalsekretären . . . [omsl: Kapprustning, en FN-rapport i sv övers utg av Folk och försvar o Utrikesdep], [Sthlm, tr] Karlskrona 1973, s 5 f). – Estradsamtal. Våra organisationer möter framtiden (Koooperationens möte med framtiden. Inledningsanf o estraddebatt vid symposiet . . . 4 sept 1974, Sthlm 1974, s 66–111; tills med K-A Lindroth m fl). – Foreword (Office of international environment affairs, International series no. 2. M McClintock m fl, Air, water, earth, fire. The impact of the military on world environmental order, [San Francisco] 1974, 4:o, s VII f). – The international control of disarmament (Scientific American, vol 231, New York 1974, 4:o, nr 4, s 21–33; omtr: Progress in arms control? Readings from Scientific American, San Francisco [1979], 4:o, s 217–229). – Den största felräkningen - kapprustningen i världen. [Utg:] Informationssekretariatet vid Göteborgs univ. Gbg 1975. 25 s. Övers: Declarations on principles . . . Liber amicorum discipulorumque prof. dr. Bert. V. A. Röling . . . , Leyden 1977, s 339–348. – The right to conduct nuclear explosions. Political aspects and policy proposals. Sthlm 1975. 24 s. [Föret.] (Stockholm paper, [Utg:] Sipri, Stockholm international peace research institute, 6.) – The high price of nuclear arms monopoly (Foreign policy, nr 18) New York City & Washington) D. C., 1975, 4:o, s 30–43). – [Uttalande] (Listen to the women for a change. Fifty world feminists . . . [A sixtieth anniversary publ of the Women's international league for peace and freedom], compiled by K Camp, [Genève 1975.] 4:o, s 32). – The game of disarmament. How the United States and Russia run the arms race. New York 1976. XXVI, 397 s. [Titeluppl] Manchester [1977]. 1. British paperback ed Nottingham 1980. 397 s. Revised and updated ed (2. paperback ed) New York 1982. XLIV, 433 s. Utdrag i bl a: Disarmament and world development, ed by R Jolly, Oxford . . . 1978. s 85–92). [Jfr The superpowers' game . . . , nedan 1980.] Övers: Spelet om nedrustningen. Sthlm 1976. 443 s. Ny uppl 1978 (tr 1977). Tokyo 1978. XXXIX, 207, 27, X, 231, 52 s (Iwanami gendai sensho, 19–20); Reinbek bei Hamburg 1973, 284 s (Roror aktuell [5241]); Madrid 1984, 429 s. — [Utdrag ur tr skrifter o manus i AA] (Kulturhuset, Stockholm 1976, [Galleriets katalog nr 13.] Det gäller våra liv, en utställn kring A M o kampen för jämlikhet o solidaritet, [Sthlm, tr] Södertälje 1976, 4:o, passim). – [Convocation addresses: Science and technology,] "Peace research and military technology" (A process of global enlightenment. International education: link for human understanding, [Washington, DC, 1976.] s 53–55). – Afterword: New research directions (Studies in comparative politics, 6. Women in the world: a comparative study, L B Iglitzin, R Ross, editors, Santa Barbara & Oxford 1976, s 405–411). – Introduction [gemensam för de nordiska rapporterna] (XVIIIth

- international conference on social welfare, San Juan, Puerto Rico, [omsl: July 18–24.] 1976 . . . Struggle for equal opportunities - Strategies for social welfare action. Swedish national report, Sthlm 1976 [duplic, tr omsl], 4:o, s I–VII; övers: A Baude m fl, Från fattigdom till välfärd, en studie i sv jämlikhetspolitik, Sthlm 1978, s 10–16), – Jämlikhetens villkor. Ett manifest. [Solna 1977.] 14 s. [Ur LO-tidn s å.] – Krig, vapen och vardagsvåld. Föredr . . . vid Vetenskapsakademiens sammankomst d 13 okt 1976. Sthlm 1977. 4:o. 8 s. (VA, Documenta, 25.) Jfr: War, weapons, and everyday violence. An address in the Davidson lecture series at the Whittemore School of business economics, University of New Hampshire November 10, 1976. [U o 1977.] 32 s. – Statement (Hearings before the Subcommittee on arms control, international organizations and security agreements of the Committee on foreign relations, United States Senate, ninety-fourth congress, first and second sessions on nonproliferation issues . . . 1976, Washington 1977, s 375–381). – Prepared statement (ibid, s 382–389). – [Repliker] (ibid, s 391–400). – An “outsider’s” view of the arms race (Ethics and nuclear strategy? Ed by H P Ford and F X Winters, New York 1977, s 82–91). – Solidarität im zwischenstaatlichen und weltweiten Bereich (Deutscher evangelischer Kirchentag Berlin 1977, Dokumente, Stuttgart & Berlin 1977, s 518–530). – Letters (Scientific American, vol 236, New York 1977, 4:o, nr 5, s 8, 10). – Den framtida inriktningen av svensk försvarspolitikk (Sven O Andersson m fl, Elva åsikter om svensk säkerhetspolitik, [Sthlm, tr] Trosa 1979, s 91–119). – Strengthening the readiness to create a better future: a convention on disarmament, ethics, propaganda, utopies, and the school. [Rubr.] Malmö 1980 [duplic, tr omsl]. 4:o. 22 bl. ([Omsl:] Bulletin from Department of educational and psychological research, Malmö School of education, Lund University, no. 72.) — Gymnasieskolan som livsform för ungdomen (S Askaner m fl, En framtida gymnasieskola - så vill vi ha den, en debattbok från Gymnasieutredn, L Ekholm (red), Sthlm 1980, s 54–92). – Den nordiske ubalansen (Atomvapen och usikkerhetspolitikk, bidr fra 27 författare red av T Jagland . . ., Oslo 1980, s 47–67). – The superpowers’ game over Europe . . . abridged version of chapter 2 of . . . The game of disarmament 1976 (Protest and survive. Ed by E. P. Thompson and D Smith, Harmondsworth 1980, s 77–109; övers: Protestera och överlev!, [Sthlm, tr] Södertälje 1982, s 68–98: Supermakternas spel över Europa; Protesta y sobrevive, Madrid 1983, s 27–55). — A role for the neutrals? (Austria today, quarterly review of trends and events, vol. 6, Vienna 1980, 4:o, s 60). – Ur Stadsbarn (Tankar om små barns fostran, texter ur förskolepedagogikens hist sammanställda av G Simmons-Christenson, Sthlm 1981, s 219–225). – Dynamics of European nuclear disarmament (Spokesman university paperback No. 31 [omsl].) R Bahro m fl, The dynamics of European nuclear disarmament, Nottingham 1981, s 209–276; förk version: K Sorsa o A M, Steps towards European nuclear disarmament, Nottingham 1981, s 25–79). Övers: Ett kärnvapenfritt Europa? Sthlm 1981. 56 s. (Världspolitikkens dagsfrågor, 1981: 7/8.) [Hfors, tr] Vaasa 1982, 49 s (Aseidenriisuntavihkan 18 [omsl]); även Før det blir for sent, atomkrig eller nedrustning, bidr av 27 forfattere red av T Jagland, S Bergh, Johansen, Oslo 1982, s 273–317, även sep: Ett atomvapenfritt Europa, 46 s. – Kris i befolkningsfrågan (1934) [utdrag] (Arkiv för studier i arbetarrörelsens historia, nr 21–22, Lund 1981, s 15–25). – Atomare Abrüstung in Europa (Befreiung, Zeitschrift für Politik und Wissenschaft, Nr 22/23, Berlin 1981, s 11–51; även sep, 1982, 44 s). – “En krig i dag har ingen seierherre.” [Rubr.] U o [1982], 8 s. [Ur Lindskog, nedan a a, övers från Disarmament, 1980.] – Förskolan segar sig fram (Tidens debatt, [19]82/2. Förskolan - 80-talets viktigaste skola, Sthlm 1982, s 9–18). – Mot ett planetariskt självmord? (Vårt hotade hem. En antologi om en planet i kris, sammanställd av R Edberg, Sthlm (tr i Italien) 1982, 4:o, s 13–31). – Kära fredsvänner! (Avväpna kriget. En vykortsbok för fred, d 1, Sthlm 1982, Tv-8:o, bl [34]). – [Sex brev för fred, 2] (Arbeta för fred, Kulturhuset Stockholm 29 jan - 19 juni 1982, Sthlm [1982], 4:o, s 28). — En hälsning (Ungdom för fred! Rapport om “Skolans fredsprojekt 1982” samt lektionsmaterial, Sthlm 1982, fol, s 1 f). – [Kan kärnvapenkriget hindras? (Anförande)] (Kärnvapenkrig . . . Rapport från en hearing i Riksdagshuset 19 april 1982, [Sthlm] 1982, s 48 f). – Freden är i livsfara! (På söndag! [Valtidn], Sthlm 1982, fol, s 14). – Förord (S Stiernlöf, Ån finns en chans, en bok om freden, Sthlm [1982], s 4 f; 3.[!] uppl [verso: 1. uppl, 2. tr.] u å, 3. uppl [2. uppl, 1. tr.] [1983]), – Förord till den svenska upplagan (Gemensam säkerhet . . . Rapporten från den oberoende kommissionen för nedrustnings- o säkerhetsfrågor, Sthlm 1982, s 7–9). – “Begränsat atomkrig” över Europa? (80’ernes utdfordring. [Verse: En antologi om atomoprustningens logik och fredsbevegelsens politik. Red: J Højberg Christensen,] [Khvn] 1982, s 16–23). – Drivkræfter i europæisk atomnedrustning (Ben ter Ver, E. P. Thompson, A M, Der er kun ét Europa, Khvn 1982, s 64–115). – A M om ulike samfunnsspørsmål / . . . om nedrustnings-spørsmål (Gi neste generasjon en sjanse. Av og om A M. Red av T Sand, [Oslo] 1982, s 31–303). – De nordiske nasjoner og nedrustning (Nedrustning. Bakgrunnstoff for aktivt nedrustningsarbeid. Red av Odd Andreassen, Oslo, Bergen, Tromsø 1982, s 208–218). – Kampf den Atomwaffen. Eine neue Friedenspolitik (Rororo aktuell [5021]. Was geht uns Frauen der Krieg an? C Randzio-Plath (Hg.), Reinbek bei Hamburg 1982, s 76–84). — [Inledningsord] (Europa, kärnvapen och arbetslöshet. Rapport från en hearing i Riksdagshuset 5 maj 1983, Sthlm 1983, s 1). – [Uttalande] (Artister för fred, u o [1983?], s [5]). – Alla människors framsteg (D.K.N. Nyt udg af Danske kvinders nationalråd, nr 97, o sep härur: Festskrift til Bodil Begtrup, Khvn 1983, s 29–31). – Introduction to the American ed (The aftermath . . . ed by Jeannie Peterson for Ambio, New York 1983, s VII f). – Disarmament, technology and the growth in violence, Nobel Lecture, 11 December 1982 (Les prix Nobel 1982, Nobel prizes, presentations, biographies and lectures, Sthlm 1983, s 222–

228). – The new resistance movement (ENDpapers 6. The Berlin Convention incorporating the END bulletin . . . and the Spokesman. Ed by K Coates (Spokesman 44), Nottingham 1984, s 3–5). – Bekämpa det teknologiska imperativet! (Öppet brev . . . till END-kongressen 1983) (F Barnaby m fl, Fem frågor om världsfreden. Red T Witthoff, Sthlm 1985, s 52 f). – Anföranden, delvis i sammandrag eller ref, i Aktstycken utg av K utrikesdep (även: Documents publ by the Royal ministry for foreign affairs), N S, I:A, 13. Föreningarnas nationernas generalförsamlings 17. ord möte New York 1962, Sthlm 1963, o I:C. Utrikesfrågor . . . (även: Documents on Swedish foreign policy), 12–15, 1962–65, o 18, 1968, Sthlm 1963–69; motioner o anföranden i riksdagstrycket; medv, vanl som ordf, i: Samarbetskommittén för demokratiskt uppbyggnadsarbete (SDU), verksamhetsberättelse . . . 1944, Sthlm 1945, v ordf; Les programmes nationaux de relations culturelles internationales, Paris 1950 (Conciliation internationale, No 462, dotation Carnegie pour la paix internationale), konferensdeltagare, även i eng version (International conciliation . . . , 1950, New York); En ny kurs i Sydafrika, rapport av den expertgrupp som tillsattes i enl med Säkerhetsrådets resolution d 4 dec 1963, New York 1964, fr övers där s å; Internationellt fredsforshningsinst i Sverige, Sthlm 1966 (SOU 1966:5); Jämlikhet, Första rapport från SAP–LO:s arbetsgrupp . . . [Sthlm, tr] Borås 1969 [utg med föredrag av M se ovan s å]; Jämlikhet, Allas deltagande i arbetsliv o politik [omsl:] Andra rapporten från . . . , Borås 1972, ledamot; Disarmament and development, Report of the group of experts on the economic and social consequences . . . , New York 1972 (U N, Department of economic and social affairs), sp o ryska övers där s å; Att välja framtid, Sthlm 1972 (SOU 1972:59), lätt förk version: To choose a future, Sthlm 1974 (Royal ministry for foreign affairs in cooperation with the Secretariat for future studies); medv som ledamot även i SOU 1938:20, 1938:47 (sekr), 1943:9, 1946:24, 1947:44, 1948:27, 1951:15 o 1966:55; bidrag i bl a: Tiden, 1932, 1935–36, 1941–42, 1945–47, 1965, 1967, 1969, 1973, 1977–81, Sthlm; [Yrkeskvinnors klubb:] Y.K.s klubbnytt, 1932/33, 1935:5, 1936:1–3, Sthlm, forts: Yrkeskvinnan, 1936–38, 1940–43, 4:o; Morgonbris, 1933, 1936–38, 1940–46, 1954, 1961, 1965, 1967, 1970, 1979–82, Sthlm, fol; Idun, 1933:8, 1934:8, 1935:45, 1936:19, 27, 1938:37, 1939:27, 1941:14, 31, 1942:22–23, 1946:19, 1952:18, 1955:9, 1961:46, Sthlm, fol/4:o; Hertha, 1933, 1936, 1942, 1947, 1961:4, 1966:1, Sthlm; Tidevarvet, 1933:31, 34–35, 1935:14, Sthlm, fol; Husmodersförbundets medlemsblad, 1935:5, 1941:3, 1942:12, 1943:10, Sthlm, 4:o; Arbetets ungdom, utg av Stockholm socialdemokr ungdomsdist, 1935, Sthlm, fol; Bonniers nyheter, 1935:3, Sthlm; Nordisk hygienisk tidskrift, 1935, Sthlm; Samfundets Krav, socialt Tidskrift . . . , 1935, Khvn; Fackföreningsrörelsen, 1936–37, 1942–43, 1964, 1968–69, 1973:13, Sthlm, forts: LO tidningen, 1977:2, 1978:22, 1979:49, fol; Hus och härd, organ för Hyresgästernas o HSB:s riksförb, 1936 (sept), Sthlm, fol, forts: Vår bostad, 1943:1, 1945: [A 20] Kongressnr, 4:o; Tidning för sjukhus-

personalen, 1936, [Lund, tr] Malmö, 4:o; Svenska Fröbelförbundets tidskrift, 1936, Norrköping; Den 20 september, utg av Sveriges socialdemokr arbetareparti, 1936:4, Sthlm, 4:o; Socialt arbeid, 1936, Oslo; Lärarinneförbundet, 1937:20, 1942:23/24, 1943:39, 44, 46, 1944:2–3, 10–12, Sthlm, 4:o; SAP information, 1937, Sthlm; Folkskolläraarnas tidning, 1937:18, Sthlm, 4:o; The American-Scandinavian review, 1937, New York; Vecko-journalen, 1938:45–46, 52, 1939:1–2, 15, 46–47, 1940:6, 8, 17, 23, 44, 1941:17, 37–38, 45, 47, 52, 1942:3–4, 39, 44, 46, 1943:1, Sthlm, 4:o; Børn, alle Forældres Blad, 1938 (Sept), Khvn, 4:o; Revue du travail, organe du Ministère du travail et de la prévoyance sociale, 1938, Bruxelles; Tidskrift för barnavård och ungdomsskydd, 1939–42, 1946, Sthlm; Social årsbok, 1939, 1945, Sthlm; International labour review, 1939, Geneva; Parents' magazine, 1939:10, Chicago, Ill., 4:o; The journal of heredity, 1939, Washington, D. C., 4:o; Eugenical news, 1939, New York, 4:o; Birth control review, 1939, New York, 4:o; The day nursery, 1939/40:1, New York; Vi 1941:8, 1943:15, 19, 21, 1944:11, 1945:8, 15, 25, 42, 1946:18, 22, 34, 1947:2, 43, 1948:4, 11, 16, 23/24, 1949:4, 1954:37, 1961:27/28–29/30, 1963:24, 1964:35, 37, 1969:11, 1983:10, Sthlm, 4:o; Fred och frihet, medlemsbl för IKFF, Sv sektionen, 1941:2, 1942:2, 6, 1943:3/4, 1947:1, 1961:6, 1970:2/3, Sthlm, 4:o/8:o; Barnträdgården, 1941, 1943–44, 1946, 1948, Sthlm; Frihet, organ för Sverges socialdemokr ungdomsförb, 1941:12–13, 15, 17, Sthlm, 4:o; Publicistklubbens årsbok, 1941, Sthlm; Nordens frihet, 1941:7, Sthlm, fol; Första maj 1941, Sthlm, 4:o; Libertas, 1942:5, 1943:5, 1946:1/2, Sthlm, 4:o; Hälsovänner, 1942, Sthlm; Mellanfolkligt samarbete, 1942–43, Sthlm, 4:o; The American Swedish monthly, 1942:4, New York, 4:o; Commerce, 1942, Chicago, 4:o; Trusts and estates, the journal of capital management, 1942, New York, 4:o; Kooperatören, 1943, Sthlm; Judisk tidskrift, 1943, 1945, Sthlm; Handelstjänstemannen, 1943:7, Gbg, 4:o; Helgafell, 1943, Reykjavik, 4:o; L'avenir, revue pour l'étude des problèmes politiques, économiques et sociaux d'après-guerre, 1943:3, Sthlm, 4:o; Svensk skoltidning, 1944:35, Sthlm, 4:o; Svensk Lärartidning, 1944, 1946, Sthlm, 4:o; De blindas tidskrift, 1944:11, Sthlm, 4:o; American Swedish historical museum, Year book 1944, Philadelphia, Penn.; Arbetets kvinnor, utg: Stockholm fackl centralorganisations kvinnosektion, 1945:2, Sthlm, 4:o; Tidning för Stockholm folkskolor, 1945:1, Sthlm, 4:o; Skola och samhälle, 1945, Sthlm; Via Suecia, 1945–46, Sthlm, fol; Tidskrift för praktiska ungdomsskolor, 1946, Sthlm; Transbladet, kvartalstidskr, utg av Rederi A.-B Transatlantic, 1946:3, Gbg, 4:o; Vi selv og våre hjem, 1946: 11, [Oslo,] 4:o; Les forces nouvelles, organe du Comité de propagande féministe, 1946 (14–21/12), Paris, fol; Sveriges folkskollärainnors tidning, 1947:1, Sthlm, 4:o; Public welfare, 1950 (febr), Chicago, 4:o; Folkevirket, social og politisk opplysning, 1951:3, Khvn, 4:o; U.S. National commission [for the Unesco], News, 1951:2, Washington, D. C., 4:o; Proceedings of the American philosophical society, 1951:1, Philadelphia, 4:o; Educational outlook, [publ by] School of education, University of

Pennsylvania . . ., 1952, Philadelphia; Institute of international education, News bulletin, 1952, New York; Urbanisme, revue française, 1952, Paris, 4:o; Fujin to nenshoshu, 1953:4, Tokyo; Unesco Chronicle, monthly bulletin, 1955:6, Paris; Unesco Le Courier, 1955:11 (även The Unesco Courier), 1966:7/8 (d:o o utg för USA, Unesco el Correo, II Corriere Unesco, Unesco Kurier samt rysk o japansk utg), Paris, 4:o; Världshorisont, officiellt organ för FN-rörelsen i Sverige (organ för Sv FN-förb), 1956:1, Gbg, 1968:2/3, Sthlm, 1983:1, Örebro, 4:o; Die Vereinten Nationen und Österreich, 1956:3, Wien, 4:o; [All India congress committee:] A.I.C.C. economic review, fortnightly journal of the economic & political department . . ., 1957:15, New Delhi, 4:o; Indian journal of social work, 1957, Bombay; Burma weekly bulletin, 1957/58 [:-39, Special independence number], Rangoon, Burma, fol; The Youth hosteller [official organ of the Youth hostels association of India], 1958:4, New Delhi; Kurukshetra, an open forum on community development, 1960:3 (Co-operation special number), Delhi, 4:o; The Indian architect, 1960:7, New Delhi, 4:o; Mot svensk atombomb, Meddelandena från AMSA, 1961:3, Sthlm, 4:o; Kommunal-tjänstemannen, 1962, Sthlm; Röster i radio, 1963:30, 1969:17, 1981:7, Sthlm, 4:o; Aktuellt i politik och samhälle, 1964: 19/20, 1965:18, 1971:9, forts: Aktuellt i politiken (s), 1973:15, Sthlm, 4:o; Arbetaren, 1964:26/27, Sthlm, fol; Sociala meddelanden, 1964:1/2, Sthlm; Neue Wege, Blätter für den Kampf der Zeit, 1964, 1971, Zurich; Neue Sammlung Göttinger Blätter für Kultur und Erziehung, 1965, Göttingen; Vi kvinnor, [utg:] Sv kvinnors vänsterförb, 1966:6, forts: Vi människor, 1971:3, Sthlm, 4:o; American journal of public health, 1966, Albany, N. Y.; TT, 1967, Sthlm, 4:o; Vår kyrka, 1967:20, 32, Sthlm, fol; Broderskap, 1967:14, 1969:7, 1973:12/13, 1977:3, 1978:6/7, 1979:14, 1980:11, 1982:37, Sthlm, fol; Fogelstads förbundet, 1967:1, 1971:2, [Julita, tr] Katrineholm; The ecumenical review, a quarterly of the World council of churches, 1967, Geneva; Neues Forum [International Zeitschrift Für den Dialog], 1967, Wien, 4:o; Akademiska föreningens årsskrift 1967, Lund 1968; Arbeit und Wirtschaft, 1968:12, Wien, 4:o; Informationen für die Frau, 1968:10, [Bonn, tr] Bad Godesberg, 4:o; International spectator, tijdschrift voor internationale politiek, 1968, 's Gravenhage & Brussel; Kristet forum, 1969, Upps, 4:o; UNB, Upplands nations blad, 1969:3, Upps, 4:o; Storkyrkobladet, 1970:4, Sthlm; Svensk kyrkotidning, 1970, Upps, 4:o; Vandringar med böcker [Litteraturvägledning utg av Bibliotekstjänst], 1970:4, Lund; Församlings- och pastoratsförvaltning, 1972, Sthlm; Notiser från Riksbibliotekarien, 1972:2/3, Sthlm; Årbok 1971/72, Utvalget för rustningskontroll og nedrustning, [Oslo, tr] Flekkefjord 1972; Impact of science on society (och Impact: science et société), 1972:3, Paris, även Impacto, ciencia y sociedad, Barcelona; Strategic digest, 1972:8, New Delhi; Österreichische Zeitschrift für Aussenpolitik, 1972, Wien; Indian & foreign review, 1973:18, New Delhi, 4:o; Socialist affairs, 1973, London, 4:o; The Center magazine, a publ of the Center for the study of democratic

institutions, 1974:3, 1975:3, Santa Barbara, Calif., 4:o; Vorwärts, 1964:6, Bonn, fol; Dramaten, 1974/75:8 (46), 1978/79:1 (76), 1979/80:5, 1980/81:3, Sthlm, 4:o; Pax, tidskr utg av Svenska freds- o skiljedomsfören . . ., 1975:2, Sthlm, 4:o, 1983:5, fol; The bulletin of the atomic scientists, 1975:5, 1979:3, 1980:4, 1981:9, Chicago, 4:o; Encounter, literature, arts, politics, 1975:2, London; Sweden now, 1976:5 (Special issue), Sthlm, 4:o; Development dialogue publ by the Dag Hammarskjöld foundation . . ., 1977:1, Upps; Förskolan, tidskr för Sveriges förskollärares riksförb, 1977:5, Sthlm, 4:o; Folket i bild Kulturfront, 1978:14, Sthlm, 4:o; Challenge, the magazine of economic affairs, 1978 (March/April), New York, 4:o; International security, programme for science and international affairs, 1978:3, Cambridge, Mass.; La vie protestante hebdomadaire, 1978:14, Genève, fol; [Ekumeniska] U-veckans bulletin, 1979:1, Upps, 4:o; Aktuellt om civilt försvar, 1980:3/4, Karlstad, fol; Disarmament, a periodic review by the U N, 1980:3, 1983:1, New York; Zukunft, sozialistische Zeitschrift für Politik, Wirtschaft und Kultur, 1980, Wien, 4:o; Gewerkschaftliche Monatshefte, 1981, Köln; Hem och samhälle, Husmodersförbundets tidskr, 1982:5, 1983:1, Sthlm; Fredsfakta, arbetarrörelsens fredsforum, 1982:2, Sthlm, 4:o; END Bulletin, 1982:11, Nottingham; Tempus, 1983:3, Sthlm, fol; Husmoderen, De danske husmodersföreningers medlemsbl, 1983:3, Khvn, 4:o; Hüsfreyjan, 1983:1, Reykjavik, 4:o; Emäntälehti, marttaliiton julkaisu, 1983:3, Hfors, 4:o; Scandinavian review, a quarterly publ of the American-Scandinavian foundation, 1983:2, New York; Metall, Zeitschrift der Industrie-gewerkschaft Metall, 1983:23, Frankfurt am Main, 4:o; vidare bl ar: S-T 7/12 1932, 26/3 1947, 22/1, 26/4 1982, 3, 10 o 24/4, 20/10, 9/11 1983, 5/2 1984, SvD 12/2, 1/3 1933, 6/12 1934, 1/3 1963, 27/5 1964, 19/8 1981, DN 12/12 1934, 31/3 1936, 16 o 20/7, 4/8 1940, 30/7, 22/11 1941, 12/1, 3/3 1963, 21/1 1966, 19 o 25/9 1972, 14/4 1973, 4/9 1976, 15/1 1977, 2/6 1979, 28/2, 20/3, 25/4, 14/5, 11-12/12 1980, 13/1, 14/2, 21/4, 3/12 1981, 19/1, 20/6, 21 o 23/8 1982, 28 o 30/1, 8/2, 29/5, 11/8, 17/9, 30/12 1983, 16/7 1984, Social-demokraten 8/2 1935, 19/9 1936, 30/4, 10/5 1937, 28/3, 10 o 13/10 1941, forts: MT 1 o 4/12 1946, Folkets dagblad 7/2 1936, Sthlm, Arbetaren 7/2 1936, Sthlm, Norrlands-kuriren 8/2 1936, Sundsvall, Arbetar-posten 8/2 1936, Gbg, Stockholms förstadsblad 1/2 1941, AT 1942-44 (ett 80-tal bidr), Arbetarbladet 29/6 1964, Gävle, Folket 30/1 1972, Eskilstuna, Arbetet 15/3 1974, 7/7 1975, 8/1 1977, 30/4 1980, Malmö, Dagbladet 31/12 1980, Hernösand, VLT 7/12 1983, Kronobergaren 11/12 1983, Växjö; Morgenbladet 24/10 o 20/11 1935, Oslo, Arbetarbladet 23/7 1941, Hfors, Nordstjärnan 25/12 1941, 9/7 1942 o 24/11 1949, New York, The Christian Science Monitor 12/5 1942, Boston, Mass., California veckoblad 9/7 1942, Los Angeles, Canada-tidningen 16/7 1942, Winnipeg, Svenska amerikanaren Tribunen 16/7 1942, Chicago, Ill., Svea 23/7 1942, Worcester, Mass., Vårt land 28/12 1945, Oslo, Asahi Shimbun [evening ed] 28/4 1953, Tokyo, The Hindustan Times 29/12 1957 o The Hindustan Times weekly 19/6 1960, New Delhi, Nord-

deutsche Zeitung 23–24/9 o 30/9–1/10 1978, Schwerin, Newsday 28/10 1982, Garden City, N. Y.; se vidare M Terling, Alva Myrdal, kommenterad bibliografi 1932–1961, Sthlm 1987, med forts under arb.

Redigerat: Runda bordet. 1–3. Sthlm 1946. 1. Folkvaror "Svensk garanti". 124 s. [Anon.] 2. Arbetsvetenskap - inte bara tidsstudier. 126 s. [Föret.] 3. Byråkratiseringsfaran. 144 s. [Föret.]

Utgivit: Via Suecia. [Utg av Samarbetskommittén för demokratiskt uppbyggnadsarbete.] Årg 1, 1945, nr 1–9, o 2, 1946, nr 1–17. Sthlm. Fol. 156, 296 s. [Även i redaktionskomm.]

Översatt: S A Tordrup, Bampsykologi, med förord av AM, Sthlm (tr Hfors) 1939, 354 s (tills med B Setterberg-Jørgensen), 2. uppl Sthlm (även Hfors) 1945, 329 s, 3. uppl 1948, 4. uppl 1949, 270 s, 5. uppl 1951.6.–7. omarb o genoms uppl Sthlm (tr Upps) 1956, 1959, 296 s.

Källor o litt: Betyg o fullm:er i M:s arkiv i AA. Alva o Gunnar M i fredens tjänst (1971); A C Carlson, The Roles of A and G M in the Development of a Social Democratic Response to Europe's "Population crisis" 1929–1938 (Ohio univ, stencil 1978); G Eidevall, Amerika i sv 1900-talslitteratur (1983); T Erlander, 1955–1960 (1976); dens, 1960-talet (1982); H Flood, Den soc:dem kyinnorörelsen i Sverige (1960); Från HSB till UHÅ. Sthlms förskolläraryutbildn 50 år (1986); Gi neste generasjon en sjanse. Av og om A M, ed T Sand (1982); M Gisselberg, Att stå vid spisen och föda barn. Om hushållsarbete som kvinnoarbete (1986); J-E Hagberg, Tekniken i kvinnornas händer (1986); A-K Hatje, Befolkn:sfrågan o välfärden (1974); I framtidens tjänst. Ur folkhemmets idéhist (1986); A Isling, Kampen för o emot en demokratisk skola (1980); Jämlikhet – allas deltagande i arbetsliv o politik (1972); L Lewin, Planhushålln:sdebatten (1967); U Lindström, I regeringen 1954–1959 (1969); dens, Och regeringen satt kvar! (1970); G Myrdal, Hur styrs landet? (1982); J Myrdal, Barn-dom (1982); dens, En annan värld (1984); Y Möller, Östen Undén (1986); Nehru and the Modern World. International Round Table on J Nehru (1966); L Sergio, A Measure Filled. The Life of Lena Madeson Phillips (1972); P Thullberg, USA, makarna M o SAP:s efterkrigsprogram (Tiden 1986); B Åkerman m fl, Den ökända vardagen (1983); dens, Vi kan, vi behövs! (1983); dens, Kunskap för vår vardag (1984); L Aström, Husmodern möter folkhemmet (J Frykman m fl, Moderna tider, 1985); dens, I kvinnoled (1986).

Per Thullberg

Mützell, Johan Petter, f 16 mars 1763 i Asarum, Blek, d 29 juli 1831 i Sundsvall. Föräldrar: v landssekr Petter M o Ulrica Ström. Bokhållare hos handelsmännen F Nordsten i Karlskrona o C C Fabricius i Karlshamn, anställd hos firma Steurenberg & Casanova i

Genua, Italien, 86–87, hos handl N Breman i Sundsvall 88, burskap som handl där 2 jan 90, erhöill tills med bruksäg I Norberg privilegium för ett järnbruk i Norafors, Sättna, Vnl, 95, fick tills med stadskassören A Grafström privilegium för en sockerfabrik i Sundsvall 30 jan 97, erhöill privilegium för ett skeppsvarv där 22 febr 98, rådman där från 04.

G 1790 trol i Sundsvall m Brita Magdalena Björkqvist, f 23 febr 1770 trol där, d 5 sept 1833 där, dtr till titulärborgmästaren o rådmannen Olof B o Anna Öberg.

Petter M vigde sig från början åt handelsverksamhet. Han arbetade i åtta år som handelsbokhållare i Karlshamn och Karlskrona och var en period handelsanställd i Genua. Han tycks redan då ha förvärvat kommersiella insikter. Då han trots rekommendationer från ett flertal sv riksdagsmän inte erbjöds det lediga konsulatet i Genus återvände han till Sverige och kom 1788 till Sundsvall.

Trävarurörelsen i Sundsvall var under denna tid i snabb utveckling. Den redan under 1600-talet etablerade järnhanteringen mötte en växande konkurrens från trävaruhandel i kombination med sågverksrörelse och skeppsvarv. M torde ha tillhört de handelsmän som förstod att rätt värdera Sundsvalls-områdets möjligheter. För att vinna burskap i staden tog han till en början anställning hos handlanden Nils Breman. Efter examination inför handelsmännen J Sillerström och A Lindeberg bifölls hans ansökan om burskap av handels societeten.

M:s affärsverksamhet utvecklades raskt och över ett vittförgrenat fält. Han var ledande inom det konsortium som bl a ägde Sillre och Berge sågar vid Indalsälven och som 1793 anlade en såg på byn Ängoms skatte land i Tuna, dvs Matfors vattensåg vid Ljungan. Detta konsortium intog kring sekelskiftet en helt dominerande ställning i distriktets sågverksrörelse.

M:s intressen sträckte sig även till järnhanteringen. Tillsammans med brukspatronen Israel Norberg erhöill han privilegium på ett järnbruk i Norafors. Bruket fick 1797 tillstånd att smida 345 skeppund stångjärn årligen. S å fick han tillsammans med stadskassören Abraham Grafström privilegium för en sockerfabrik i huvudbyggnaden till det gamla kronobränneriet i stadens västra utkant. Soc-